

КОРДОН

лінії безпеки

№4 2018

персонал
**У ПОШУКАХ
КРУТОГО
РЕКРУТА**

стор. 16

компетентно
**ФЕНОМЕНИ
М'ЯКОЇ
СИЛИ**

стор. 46

ексклюзив
**ОДНА
ДНК**

стор. 34

у фокусі
**ПРИМІТКИ
НА ПОЛЯХ**

стор. 40

ЗОЛОТИМИ ЛІТЕРАМИ

Журнал «Кордон»

ua_border_service

Фото Валерія ОЛІЙНИКА

Центральний друкований орган
Державої прикордонної служби України
№ 4 (126) 2018

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Микола ЗОРИК
E-mail: nigo@ukr.net

**РЕДАКЦІЯ ВИСЛОВЛЮЄ
ВДЯЧНІСТЬ ЗА ДОПОМОГУ
У ПІДГОТОВЦІ НОМЕРА:**
Наталії ГУМЕНЮК
Андрію ДЕМЧЕНКУ
Олександрю ТИХОНОВУ
Людмилі ТКАЧЕНКО

ЛІТЕРАТУРНИЙ РЕДАКТОР:
Леся МЕДВЕДЕНКО

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:
Тетяна ФІЛІПЕНКО
Наталія УСТЬЯНЦЕВА
Світлана ДЕЙЧУК
Василь КЛИМЕНКО

ДОДРУКОВА ПІДГОТОВКА:
ТОВ «Софія-А» ЛТД
ХУДОЖНЕ ОФОРМЛЕННЯ:
Людмила ДЬОМІНА

Адреса редакції: 02099
м. Київ, вул. Ялинська, 11
Тел./факс: (044) 566-43-30
E-mail: kordon@pvu.gov.ua

В журналі розміщені
ФОТОГРАФІЇ:
Сергія ГУДАКА
Миколи ЛАЗАРЕНКА
Валерія ОЛІЙНИКА
Михайла ПАЛІНЧАКА
Дмитра СЛИВНОГО
Олександра ЯКОВЕНКА

Виготовлено: ТОВ «Софія-А» ЛТД
04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 12-Б.
Тел.: (044) 272-29-31
Наклад: 2788 примірників.
Підписано до друку: 21.05.2018
Свідцтво про реєстрацію:
КВМ/8070 від 28.10.2003.

Рукописи матеріалів, що не замовлялися
редакцією, не редагуються
та не повертаються. Думки авторів
публікацій журналу не завжди
збігаються з позицією редакції.
Відповідальність за достовірність
фактів, власних імен та інших
відомостей несуть автори публікацій.
Деякі з фотографій не є прямими
ілюстраціями до текстів. При
використанні матеріалів посилає
на журнал «Кордон» обов'язково.

Підписний індекс: 48736

© «Кордон», 2018

Фото Валерія ОЛІЙНИКА

4 дата
ЗОЛОТИМИ ЛІТЕРАМИ
12 квадратний метр
50 КЛЮЧІВ

13 подія
УРОЧИСТО ПРИСЯГАЮ

14 пам'ять
БЛАЖЕННІ ВСІ,
ЩО ПОЛЯГЛИ

16 персонал
У ПОШУКАХ
КРУТОГО РЕКРУТА

26 технології
У ПОЛІ ЗОРУ

30 вдалий кадр

32 у тренді
ДЕФІЛЕ AMAZONKI

34 ексклюзив
ОДНА ДНК

40 у фокусі
ПРИМІТКИ НА ПОЛЯХ

46 компетентно
ФЕНОМЕНИ М'ЯКОЇ СИЛИ

50 ювілей
КОХАЮ, НІБИ ВПЕРШЕ

54 кіномистецтво
ГОЛОВНА РОЛЬ
БОРИСЛАВА БРОНДУКОВА

«ЗОЛОТИМИ ЛІТЕРАМИ»

У СТОЛИЦІ НА СОФІЙСЬКІЙ ПЛОЩІ ЗА УЧАСТІ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ПЕТРА ПОРОШЕНКА ВІДБУЛИСЯ УРОЧИСТІ З НАГОДИ 100-РІЧЧЯ ІЗ ДНЯ СТВОРЕННЯ КОРПУСУ КОРДОННОЇ ОХОРОНИ УНР ТА 26-ГО ВИПУСКУ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.

У далекому 1918 році війська Запорозького корпусу армії УНР разом із союзниками – частинами німецької та австро-угорської армії – у складі якої перебували українські січові стрільці, провели унікальну операцію з визволення України від більшовиків. Кримська група під керівництвом Петра Болбочана та Слов'янська група на чолі з Володимиром Сікевичем одне за одним визволяли українські міста. Саме тоді Окремий корпус кордонної охорони УНР став на захист незалежності та соборності нової української держави. 100 років тому на сухопутній ділянці кордону з Російською державою та Великим військом Донським українські війська почали встановлювати синьо-жовті стовпи.

– Як Президент та Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України я прийняв рішення змінити дату професійного свята прикордонників. Підписав Указ про встановлення Дня прикордонника 30 квітня – на честь сторіччя нашої Прикордонної служби. Це свято має, нарешті, стати співзвучним реальним історичним подіям саме в Україні. А сучасна Україна є історичною спадкоємицею УНР та Гетьманської Держави. Ми повертаємося до своїх витоків, до своєї історії. І політика історичної пам'яті знову стала українською. Держава офіційно визнала і вшанувала учасників національно-визвольних змагань, – підкреслив Глава Держави.

“

Як Президент та Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України я прийняв рішення про зміну дати відзначення професійного свята прикордонників. Підписав Указ про встановлення Дня прикордонника 30 квітня – на честь сторіччя нашої Прикордонної служби. Це свято має, нарешті, стати співзвучним з реальними історичними подіями саме в Україні. А сучасна Україна є історичною спадкоємицею УНР та Гетьманської Держави, – підкреслив Глава держави під час виступу на урочистостях з нагоди 100-річчя створення Прикордонної служби України та чергового випуску офіцерів Національної академії Державної прикордонної служби України.

У заходах також взяли участь Секретар РНБО Олександр Турчинов, Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков, Голова Держприкордонслужби генерал-лейтенант Петро Цигикал та прикордонники різних поколінь.

На площі вишикувалися випускники Національної академії ім. Богдана Хмельницького, офіцери Адміністрації відомства, зведений та парадний розрахунок і вихованці Сумського військового ліцею.

Серед випускників – 18 офіцерів, які брали участь у бойових діях на сході України, ще до вступу у навчальний заклад. Двоє з них відзначені державними нагородами, а ще двоє – закінчили навчання з відзнакою. Клятву прикордонника зачитав учасник боїв у районі Амвросіївки та Савур-Могили, випускник академії, лейтенант Ігор Квас:

«Захисники рубежів України, урочисто клянемося своєю честю і совістю перед великим українським народом чесно і самовіддано охороняти і обороняти кордон України,

бути мужніми і відважними, нещадними до ворогів землі української. Не пожаліти ані крові, ані життя у боротьбі з ворогами, які зазіхають на Україну та її державний кордон. Ніколи не зрадити Україну. Клянемося! Бути вірними синами українського народу. Не посоромити своїх батьків та близьких. Бути гідними побратимів з давніх-давен до сучасності. Суворо дотримуватися девізу прикордонників. З нами – честь. За нами – держава. Клянемося, клянемося, клянемося! Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до Дону. У ріднім краю панувати не дамо нікому!».

Петро Порошенко привітав випускників з успішним завершенням навчання та з початком офіцерської служби і зауважив: «Випускники Національної академії Держприкордонслужби імені Богдана Хмельницького завжди були символом честі й доблесті, вірними військовій присязі. За будь-яких умов ви готові стати на захист українського кордону та української землі. Саме вам надалі розбудо-

Ключовим оплотом і елементом нашої незалежності є український суверенітет над українською землею. Кордон має бути надійно захищений. І саме тому я приділяю стільки уваги розвитку Державної прикордонної служби, — наголосив Президент під час виступу у Відділі прикордонної служби «Кодима», який відвідав у день 100-річчя прикордонної служби України в ході робочої поїздки до Одеської області.

увати прикордонну службу, примножувати її здобутки і формувати імідж України, гостинно зустрічаючи і привітно проводжаючи гостей нашої країни, що прийшли до нас із добром. І також саме ви маєте дати гідну відсіч тим, хто намагатиметься прийти до нас з недобрими намірами.

Також Президент України підкреслив, що у запеклих боях з російськими окупантами загинуло 70 мужніх прикордонників, вірних синів України, та попросив усіх присутніх вшанувати світлу пам'ять загиблих воїнів хвилиною мовчання.

За мужність і героїзм 825 воїнів прикордонників удостоєні державних нагород, один з них – зіркою Героя України. «Маю за честь вручити ще одну зірку Героя України рідним полковника Євгенія Пікуса, його мамі Ганні Феодосіївні та рідному брату Михайлу» – сказав Петро Порошенко.

Нагадаємо, офіцер Східного регіонального управління під час виконання бойового завдання в районі пункту пропуску «Красна Талівка» 11 липня 2014 року врятував життя двом прикордонникам, які підірвалися на фугасі

та були тяжко поранені. Євгеній виніс поранених з-під вогню. Роковим для офіцера став день, коли у бойовому протистоянні поблизу Красної Талівки вартові рубежу, серед яких був і Євгеній, зіткнулися з диверсійно-розвідувальною групою, що порушила кордон з території Росії. У бою, що тривав 2,5 години, загинули четверо прикордонників, троє були поранені. Наші побратими вистояли, прорив диверсантів не відбувся, але, на жаль, серед загиблих був і Євгеній Пікус. 8 вересня 2014 року Указом Президента України за особливу мужність та героїзм, виявлені у захисті держави, суверенітету та

територіальної цілісності України, за вірність військовій присязі прикордонник Євгеній Пікус був нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

Під час урочистостей Президент України та Голова Держприкордонслужби вручили дипломи випусникам, які закінчили Національну академію з відзнакою. Загалом прикордонні лави поповнило 190 лейтенантів.

Молоді офіцери будуть направлені на всі ділянки державного кордону України, окрім районів проведення бойових дій. Крім того, відомство отримало 65 офіцерів, які навчалися на факультеті підготовки керівних кадрів.

“ Хотів би особливо наголосити на бойовому братерстві воїнів-прикордонників і української армії, — зауважив Петро Порошенко. Він нагадав, що нещодавно Збройні Сили України, за версією аналітичного центру Global Firepower, отримали восьме місце серед найсильніших армій в Європі, а перше – серед країн, які не входять до НАТО. «Членство в цьому оборонному союзі (НАТО – ред.) дає додаткові бонуси, які б нас підняли ще вище. Така наша міць та потуга – вагомий аргумент на користь нашого повноправного членства в Північно-Атлантичному Альянсі. Ми стукаємо у їхні двері не з пустими руками, — зауважив Петро Порошенко.

Святкові заходи завершилися плац-парадом військово-службовців, а також виступом Академічного ансамблю пісні й танцю Держприкордонслужби на Софійській площі. Президент та Голова Державної прикордонної служби України також оглянули експозицію зразків форми одягу і техніки Окремого корпусу кордонної охорони УНР 1918 року.

Того ж дня на Одещині під час відвідання відділу прикордонної служби «Кодима» Президент вручив нагороди прикордонникам. За значний особистий внесок у справу охорони державного кордону, захист державного суверенітету та територіальної цілісності України, відродження військово-історичної спадщини та з нагоди Дня прикордонника Голова Держави відзначив 12 співробітників Державної прикордонної служби.

Орден «За мужність» III ступеня отримав полковник Владислав Побережник. Орденом Данила Галицького нагороджено підполковника Олексія Зоріна, полковника Віталія Лопату та полковника Руслана Цапюка. Ще восьмеро прикордонників отримали медалі «За військову службу Україні», «За бездоганну службу» III ступеня та «Захиснику Вітчизни».

Президент підкреслив, що саме українські прикордонники першими зіткнулися з російським агресором.

– Ви першими стали на захист української землі у 2014 році. Першими зайняли кругову оборону, отримали удар в спину від диверсійних груп, які пройшли на територію України, і першими віддали життя, щоб ворог не потрапив на нашу землю. Вважаю, що ім'я кожного українського прикордонника золотими літерами має бути вписане в історію нашої держави. Я дякую кожному з вас за службу. Переконали, що ваш патріотизм і професіоналізм є запорукою спокою в державі. Від імені українського народу хочу висловити щире подяку всьому особовому складу Державної прикордонної служби України, – сказав Петро Порошенко.

По завершенні урочистої частини Голова Держприкордонслужби Петро Цигикал продемонстрував Петру Порошенку техніку та технічні засоби, що застосовуються для охорони державного кордону. Також Голова Держави ознайомився із роботою центру управління службою відділу «Кодима» та з побутовими умовами розміщення особового складу відділу.

НАТАЛІЯ УСТЬЯНЦЕВА,
ФОТО ВАЛЕРІЯ ОЛІЙНИКА
ТА WWW.PRESIDENT.GOV.UA

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 109/2018

ПРО ПРИСВОЄННЯ ЄВГЕНІЮ ПІКУСУ ЗВАННЯ ГЕРОЙ УКРАЇНИ

За виняткову особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі постановляю: присвоїти звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» ПІКУСУ Євгенію Михайловичу – полковнику (посмертно).

Президент України П. ПОРОШЕНКО
26 квітня 2018 року

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 110/2018

ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНИМИ НАГОРОДАМИ УКРАЇНИ

За значний особистий внесок у справу охорони державного кордону, захист державного суверенітету та територіальної цілісності України, відродження військово-історичної спадщини та з нагоди Дня прикордонника постановляю:

НАГОРОДИТИ ОРДЕНОМ «ЗА ЗАСЛУГИ» II СТУПЕНЯ

МАКАРОВА Анатолія Андрійовича – голову комітету громадської організації «Всеукраїнська організація ветеранів-прикордонників», генерал-лейтенанта у відставці

НАГОРОДИТИ ОРДЕНОМ «ЗА ЗАСЛУГИ» III СТУПЕНЯ

ГЛОВУ Ігоря Григоровича – першого заступника голови Громадської ради при Адміністрації Державної прикордонної служби України, полковника запасу

ЗЯРНОГО Віктора Михайловича – ветерана Державної прикордонної служби України, генерал-лейтенанта у відставці

МАТВІЙЧУКА Петра Анатолійовича – генерал-майора

НАГОРОДИТИ ОРДЕНОМ «ЗА МУЖНІСТЬ» III СТУПЕНЯ

ДУЛЬКА Ігоря Миколайовича (посмертно) – сержанта

ПОБЕРЕЖНИКА Владислава Володимировича – полковника

НАГОРОДИТИ ОРДЕНОМ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

ЗОРІНА Олексія Вікторовича – підполковника
КИРІЯ Олега Анатолійовича – генерал-майора

ЛОПАТУ Віталія Васильовича – полковника
ЦАПЮКА Руслана Валерійовича – полковника

НАГОРОДИТИ МЕДАЛЛЮ «ЗА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ УКРАЇНИ»

ГУРСЬКОГО Мирослава Юрійовича – полковника

КОВАЛЕНКА Ігоря Дмитровича – полковника
СИРІНСЬКОГО Миколу Володимировича – капітана 1 рангу

НАГОРОДИТИ МЕДАЛЛЮ «ЗА БЕЗДОГАННУ СЛУЖБУ» III СТУПЕНЯ

ВОРОНУ Олега Вікторовича – капітана 3 рангу
СПАССІНА Сергія Анатолійовича – старшого прапорщика

ХАЛАТУРНИКА Олександра Миколайовича – підполковника

НАГОРОДИТИ МЕДАЛЛЮ «ЗАХИСНИКУ ВІТЧИЗНИ»

АРТЕМЕНКА Ігоря Валентиновича – капітана
ГАТЕЛЯКА Івана Івановича – старшого прапорщика

ДУШКА Андрія Олександровича – старшого прапорщика

НАГОРОДИТИ ВІДЗНАКОЮ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ – ХРЕСТОМ ІВАНА МАЗЕПИ

ТРЕУСА Сергія Петровича – заступника голови комітету громадської організації «Всеукраїнська

організація ветеранів-прикордонників», генерал-майора запасу

ПРИСВОЇТИ ПОЧЕСНЕ ЗВАННЯ

«ЗАСЛУЖЕНИЙ АРТИСТ УКРАЇНИ»
РАКУЛУЮ Юрію Павловичу – артисту-вокалісту Академічного ансамблю пісні і танцю Державної прикордонної служби України

«ЗАСЛУЖЕНИЙ ЖУРНАЛІСТ УКРАЇНИ»
КУЗНЕЦОВУ Володимирі Івановичу – відповідальному секретареві – головному спеціалісту відділу Головного центру стратегічних комунікацій Державної прикордонної служби України

«ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК ОСВІТИ УКРАЇНИ»
ЛИСОМУ Миколі Івановичу – професорові кафедри факультету Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, полковнику

«ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ»
ІВАЩЕНКУ Андрію Андрійовичу – начальникові військово-медичного клінічного центру Західного регіонального управління Державної прикордонної служби України, полковнику медичної служби.

Президент України П. ПОРОШЕНКО
26 квітня 2018 року

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 111/2018

ПРО ДЕНЬ ПРИКОРДОННИКА УКРАЇНИ

З метою вшанування мужності та героїзму захисників державного кордону України, враховуючи внесок прикордонників у боротьбу за незалежність України, постановляю:

1. Установити в Україні професійне свято – День прикордонника України, яке відзначати щороку 30 квітня.

2. Визнати такими, що втратили чинність:

Указ Президента України від 25 травня 1992 року № 308 «Про свято День прикордонника»;

Указ Президента України від 21 травня 2003 року № 431 «Про внесення зміни до Указу Президента України від 25 травня 1992 року № 308».

3. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України П. ПОРОШЕНКО
27 квітня 2018 року

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 112/2018

ПРО ПРИСВОЄННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗВАНЬ

1. Присвоїти військове звання **ГЕНЕРАЛ-ПОЛКОВНИКА** генерал-лейтенанту **ЦИГИКАЛУ Петру Олександровичу** – Голові Державної прикордонної служби України.

2. Присвоїти військове звання **ГЕНЕРАЛ-МАЙОРА**: полковнику **ГРЕСЬКУ Юрію Петровичу** – директору Департаменту охорони державного кордону Адміністрації Державної прикордонної служби України;

полковнику **ІГНАТЬЄВУ Андрію Михайловичу** – начальнику Азово-Чорноморського регіонального управління Державної прикордонної служби України;

полковнику **ЦЕВЕЛЬОВУ Олегу Євгеновичу** – першому заступнику начальника регіонального управління – начальнику штабу Донецько-Луганського регіонального управління Державної прикордонної служби України.

Президент України П. ПОРОШЕНКО
27 квітня 2018 року

У МІСТІ ОВРУЧ, ЩО НА ЖИТОМИРЩИНІ, ДО 100-РІЧЧЯ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ТА ДНЯ ПРИКОРДОННИКА 50 СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ ОТРИМАЛИ КВАРТИРИ В РЕКОНСТРУЙОВАНОМУ ЖИТЛОВОМУ БУДИНКУ. ЗОКРЕМА, ПРИКОРДОННИКИ ВІДДІЛІВ «ОВРУЧ», «МЛАЧІВКА» ТА «ЛУЧАНКИ» ЖИТОМИРСЬКОГО ЗАГОНУ, ВІЙСЬКОВІ ПЕНСІОНЕРИ ТА ТРОЄ ОХОРОНЦІВ РУБЕЖУ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ В ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ НА СХОДІ НАШОЇ КРАЇНИ.

50 КЛЮЧІВ

Привітати прикордонників прибув Голова ДПСУ Петро Цигикал, народні депутати, керівництво Житомирської області, міста Овруч та Овруцького району, а також представники взаємодіючих органів.

Вручаючи ключі від квартир, державній відомчій нагороді, Глава відомства висловив слова щирої вдячності кожному прикордоннику за нелегку, проте почесну справу служіння Батьківщині.

– Я впевнений, що Державна прикордонна служба України гідно примножить славу попередніх поколінь і ми докладемо усіх зусиль, щоб і надалі залишатися взірцем професіоналізму, чесності й самовідданості у відстоюванні суверенітету нашої країни. Бажаю вам і вашим родинам міцного здоров'я, щастя і миру. Нехай у ваших нових оселях панує злагода, гармонія та щастя, а діти зростають щасливими! – сказав у своєму виступі Петро Цигикал.

Варто відмітити, що соціальне забезпечення прикордонників було і залишається пріоритетом для керівництва Служби. Завдяки ефективному використанню бюджетних коштів у межах Північного регіонального управління за останні роки було побудовано та здано в експлуатацію 378 квартир, зокрема в Чернігівській області – 28, у Київській – 26, у Житомирській 174, у Рівненській – 28, у Волинській – 122 квартири. Нині триває будівництво 80-квартирного будинку в Чернігові та ведуться підготовчі заходи щодо зведення житлового будинку на 86 квартир у Житомирі.

Загалом на реконструкцію будинку в Овручі було спрямовано понад 24 мільйони гривень. Вартість 1 м² отриманого житла складає 8402 грн, що на 12,5% нижче опосередкованої вартості спорудження житла у Житомирській області. Загальна площа квартир, що вводяться в експлуатацію – майже 2900 м². Будинок

має трикімнатні (середня загальна площа однієї квартири – 82,1 м²), двокімнатні (66,4 м²); однокімнатні (41,2 м²) квартири.

В ході реконструкції проведено повний комплекс робіт з утеплення та оздоблення фасаду, відновлення покрівлі, встановлення вікон і дверей, перепланування приміщень та їх внутрішнього оздоблення, прокладання зовнішніх і внутрішніх інженерних мереж із встановленням газового, сантехнічного та електричного обладнання, а також упорядкування території. Будинок забезпечено центра-

лізованим електро-, газо-, водопостачанням та водовідведенням. У кожній квартирі – опалення від сучасних газових двоконтурних котлів. К

ВІКТОР ВИРВА

«УРОЧИСТО ПРИСЯГАЮ»

В Ізмаїльському навчально-тренувальному загоні Морської охорони 35 прикордонників присягнули на вірність народові України. Військовий ритуал вперше проводився на центральній площі міста.

У заході взяли участь керівництво Департаменту особового складу Адміністрації Держприкордонслужби України, Південного регіонального управління, Ізмаїльського навчально-тренувального загону та Ізмаїльського прикордонного загону, керівництво району та міста, ветерани-прикордонники та духовенство. На свято також були запрошені батьки та близькі родичі курсантів із різних областей України.

Одним із перших моряків-прикордонників привітав командир Навчально-тренувального загону Морської охорони капітан I рангу Ілля Куценко.

– Нове покоління моряків-прикордонників складає Військову присягу на вірність українському народові. За покликом і велінням серця вони обрали найшанованішу в народі професію – захисника кордонів України. Впевнений, що ви будете мужньо переносити всі життєві випробуван-

ня, станете взірцем виконання конституційного обов'язку та з гордістю нестимете високе звання моряка-прикордонника, – сказав він.

У ході заходу кращі військовослужбовці Ізмаїльського прикордонного та навчально-тренувального загонів були нагороджені державними та відомчими нагородами, а троє з них отримали первинні офіцерські звання.

У майбутньому військовослужбовці будуть розподілені для проходження служби в підрозділі охорони державного кордону.

Також на площі міста відбулася виставка техніки та озброєння. Окрім вже уподобаної багатьма ізмаїльчанами прикордонної автомобільної техніки, додатково представлено катер Морської охорони. Поряд із виставкою працювала польова кухня.

ІГОР ПЕРЕГНЯК

БЛАЖЕННІ ВСІ, ЩО ПОЛЯГЛИ

З нагоди святкування професійного свята – Дня прикордонника, та 100-ї річниці з дня створення Окремого корпусу кордонної охорони УНР на території Чернівецького прикордонного загону відкрили пам'ятну стелу «Прикордонникам усіх поколінь».

Під час урочистостей присутні хвилиною мовчання вшанували пам'ять захисників України усіх поколінь.

Почесне право відкрити пам'ятну стелу було надано рідним прикордонників, які загинули захищаючи Батьківщину в зоні проведення АТО – Олександра Зайця та Віктора Мігована.

Окрім керівництва Чернівецького загону, у заході взяли участь начальник Західного регіонального управління генерал-майор Володимир Єгоров, ветерани АТО, родичі загиблих героїв-прикордонників, волонтери, представники місцевої влади, місцеві жителі та гості краю.

Після молебня та освячення пам'ятної стели до присутніх звернувся начальник Чернівецького прикордонного загону полковник Олег Вовк.

– На цьому чорному граніті зустрілися охоронці кордону різних періодів нашої історії. Ми маємо пам'ятати та шанувати героїв, які віддали життя за наше майбутнє, за Україну.

На завершення пам'ятного заходу, керівництво прикордонного загону, керівники області та міста відзначили кращих захисників рубежу, вручивши пам'ятні нагороди, відзнаки та чергові військові звання.

Також цього дня у виставковій залі «Вернісаж» відбулася презентація картинної галереї «Край Черемоша та Прута», де були

представлені полотна членів Національної спілки художників України з Києва, Харкова, Одеси та Чернівців. Молоді художники відвідували прикордонні підрозділи, де інколи залишалися на тривалий час для ознайомлення із життям та побутом «зелених кашкетів». Кожна мандрівка Буковиною та Прикарпаттям давала митцям нові враження, що згодом залишалися на їхніх полотнах. 45 картин вони подарували прикордонникам.

Варто зазначити, що сама картинна галерея буде знаходитися в управлінні Чернівецького загону протягом десяти днів, після чого організатори планують продовжити виставку цієї експозиції на східних ділянках нашої країни. К

Сергій БРОВКО

Пам'ятник на знак шани та мужності воїнів-прикордонників, що ціною власного життя відстоювали інтереси української держави, відкрили у відділі «Новоселиця» Чопського загону. Презентацію Янгола, який з хрестом у руках молиться за мир та процвітання нашої Батьківщини, приурочили до Дня прикордонника, а відкрили до свята Георгія Побідоносця – покровителя захисників Вітчизни. Левову частку у дизайн та створення статуї внесли особисто військовослужбовці відділу «Новоселиця».

ЯНГОЛ «НОВОСЕЛИЦІ»

Привітали прикордонників зі святковою подією керівники Перечинської районної адміністрації та Новоселицької селищної ради, а також директор місцевої загальноосвітньої школи. Окремі слова подяки керівництво Чопського загону висловило директору ТОВ «ЗакарпатЗахідтранс», директору Перечинської ЗОШ-інтернату, які також долучилися до спорудження.

– Виконавши військовий обов'язок, не всі наші побратими змогли повернутися до рідних домівок. За час агресії Російської Федерації сімдесят прикордонників загинули та п'ятеро пропали безвісти. Відкриваючи цей пам'ятник, ми віддаємо шану загиблим та підтверджуємо готовність наших військовослужбовців захищати кордони до останнього, – зазначив на відкритті монумента начальник Чопського прикордонного загону підполковник Юрій Михайлюк.

У свою чергу, голова ветеранської організації Олександр Гриньов висловив сподівання:

– Такий пам'ятний знак нагадуватиме кожному молодому воїну про безсмертний подвиг його попередників та про те, що охороняти кожен сантиметр кордону Батьківщини – священний обов'язок і найголовніша справа того, хто дав присягу Українському народові.

По завершенні урочистостей учні Новоселицької середньої школи представили концертну програму. Пісні та виступи дітлахів додали святкового настрою та позитиву у прикордонні будні. К

Олена ТРАЧУК

У ПОШУКАХ КРУТОГО РЕКРУТА

У КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА США ДАВНО ІСНУЮТЬ РЕКРУТИНГОВІ ПУНКТИ, ТАК ЗВАНІ ВЕРБУВАЛЬНІ ЦЕНТРИ. ВОНИ ЗАЙМАЮТЬСЯ ПОШУКОМ ГРОМАДЯН ДЛЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ. ПОШУК ПЕРСОНАЛУ, АБО РЕКРУТИНГ, ЗДІЙСНЮЮТЬ, ВИКОРИСТОВУЮЧИ РІЗНІ ПІДХОДИ ТА ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.

НАША ДЕРЖАВА ЗМІЦНИЛА СВОЇ ПОЗИЦІЇ У РЕЙТИНГУ НАЙКРАЩИХ АРМІЙ СВІТУ GLOBAL FIREPOWER. УКРАЇНА ПОСІЛА 29 МІСЦЕ ЗІ 136, ПІДНЯВШИСЬ ПОРІВНЯНО З МИНУЛИМ РОКОМ НА ОДНУ СХОДИНКУ. НАРАЗІ ВОНА – НА ВОСЬМОМУ МІСЦІ СЕРЕД НАЙЕФЕКТИВНІШИХ АРМІЙ ЄВРОПИ, І НА НАЙВИЩІЙ ПОЗИЦІЇ З-ПОМІЖ ЄРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ, ЯКІ НЕ ВХОДЯТЬ ДО НАТО. ЗА РОКИ ВІЙНИ БОЄЗДАТНІСТЬ ВІЙСЬКА ПІДВИЩИЛАСЬ. ТА ПОПРИ ЦЕ СЬОГОДНІ ЯК НІКОЛИ ГОСТРО ПОСТАЄ ПРОБЛЕМА НЕДОБОРУ САМЕ ПРОФЕСІЙНИХ КАДРІВ. ФАХ ВІЙСЬКОВОГО ПОВ'ЯЗАНИЙ ІЗ РИЗИКОМ ДЛЯ ЖИТТЯ, ТОЖ ПОТРЕБУЄ ЦІЛКОВИТОЇ ВІДДАЧІ. ВОДНОЧАС ЛЮДИНА, ЩО ПІДПISУЄ КОНТРАКТ, ПРАГНЕ ВМОТИВОВАНОСТІ. ПОПРИ СУТТЄВЕ ПІДВИЩЕННЯ ЗАРПЛАТ ВІЙСЬКОВИМ, ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ НЕ ТАК ОПЕРАТИВНО ПРИСТОСОВУЄТЬСЯ ДО РИНКУ ПРАЦІ, ЯК БІЗНЕС, ТОЖ КОНКУРУВАТИ ІЗ ЗАРПЛАТАМИ КОМЕРЦІЙНОЇ СФЕРИ ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА ЧАСТО НЕ В ЗМОЗІ.

БРАК ПЕРСОНАЛУ ВІДЧУТНИЙ НЕ ЛИШЕ В УКРАЇНСЬКОМУ ВІЙСЬКУ, А Й У ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАННЯХ ІНШИХ, БІЛЬШ ЗАМОЖНИХ КРАЇН. НАТОМІСТЬ Є Й ТАКІ АРМІЇ, ДЛЯ ЯКИХ ГРОШІ ТА ЗИСК – НЕ ПЕРШОЧЕРГОВИЙ ЧИННИК. ЯК НАБИРАЮТЬ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ І ЧИМ ЇХ МОТИВУЮТЬ РЕКРУТЕРИ ПРОВІДНИХ АРМІЙ СВІТУ ЗАГАЛОМ ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ПРИКОРДОННОГО ВІДОМСТВА ЗОКРЕМА – НАША СЬОГОДНІШНЯ РОЗПОВІДЬ.

РЕКРУТИНГ (ВІД ФР. RECRUIT – «НАБИРАТИ», «ВЕРБУВАТИ») – СПОЧАТКУ СЛОВО СТОСУВАЛОСЯ СОЛДАТІВ, ЯКИХ ВЕРБУВАЛИ ДО КОРОЛІВСЬКОЇ АРМІЇ.

ПЛЮС БОНУС

НАЙБІЛЬША КОНТРАКТНА АРМІЯ – ЦЕ ЗБРОЙНІ СИЛИ США (THE UNITED STATES ARMED FORCES), ЩО КОМПЛЕКТУЮТЬСЯ З 70-Х РОКІВ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ ШЛЯХОМ НАЙМУ ДОБРОВОЛЬЦІВ ЗА УМОВАМИ КОНТРАКТУ. З КОЖНИМ РОКОМ НАБИРАТИ ПЕРСОНАЛ СТАЄ ВСЕ ВАЖЧЕ, ТОМУ І МАТЕРІАЛЬНІ БОНУСИ ЗРОСТАЮТЬ ЩОРОКУ.

НА ВІЙСКОВУ СЛУЖБУ ПРИЙМАЮТЬ ПРИДАТНИХ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я ТА РІВНЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН США АБО ПОСТІЙНИХ РЕЗИДЕНТІВ (ВЛАСНИКІВ ГРІН-КАРТИ) ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК БЕЗ СУДИМОСТЕЙ.

На військову службу приймають придатних за станом здоров'я та рівнем професійної підготовки громадян США або постійних резидентів (власників грін-карти) чоловіків і жінок, у яких немає судимостей. У США є п'ять видів збройних сил (армія, військово-морський флот, повітряні сили, морська піхота і берегова охорона), і для кожного з них свій віковий ценз. Наприклад, в армію беруть людей від 17 до 42 років, а в повітряні сили – лише до 27. Студенти університетів можуть служити в запасі.

Щоб потрапити на військову службу, треба пройти декілька етапів. Спочатку на офіційному сайті необхідно скласти попередній тест, скачати його результати і звернутися з ними до рекрутера. Вони перевірять, чи підходить кан-

дидат для служби в збройних силах, і запропонують пройти попередній комп'ютерний тест на професійну придатність.

Далі треба підготувати необхідні документи та здати тест, призначений для того, щоб виявити сильні сторони кандидата і визначити, які військові спеціальності йому найкраще підходять. Завдання включає питання в галузі науки, математики, механіки, електроніки тощо. Після успішного складання тесту і проходження медичного огляду дозволяється обирати одну з армійських спеціальностей (їх близько 150). Потім кандидат підписує контракт на певний термін. З моменту підписання цього документа новобранець – власність держави, що зобов'язується вірою і правдою їй служити. Тривалість служби залежить від спеціальностей і виду збройних сил та різниться від 2 до 6 років. Після складання присяги новобранець

вивчає основи бойової підготовки, вирушає на basic combat training. Курс складається з кількох фаз і триває близько десяти тижнів. Після цього він потрапляє на свою базу і приступає безпосередньо до виконання службових обов'язків.

Зіткнувшись з проблемами при комплектуванні, американські збройні сили пішли на збільшення матеріального стимулювання для залучення нових людських ресурсів і утримання на службі солдатів та офіцерів, які мають бойовий досвід. Втричі було збільшено розмір допомоги при укладанні першого контракту або його продовження. Приміром, американський новобранець при зарахуванні на службу отримує значний бонус – до 30 тисяч доларів, залежно від тривалості контракту. Грошове забезпечення включає місячний базовий оклад, надбавки, спеціальні та заохочувальні виплати.

Оклад визначається званнями і вислугою років з моменту зарахування на службу. За даними Міноборони США, середня річна зарплата рядового або сержанта, службовця в армійських частинах становить дещо більше \$32 тис., офіцера – понад \$64 тисячі. Зарплата рядового досить низька, до \$1800, плюс бонус, але він отримує її не всю, а по частинах щороку служби за контрактом.

Коротко описати соцпакет Пентагону з пільг, привілеїв і бонусів неможливо. Наведемо лише деякі цікаві моменти.

Американські військові мають право на безкоштовне службове житло (на базі) або ж на будинок (квартиру) поза нею, що звільняються від оподаткування. Якщо житло не належить військовому, то він отримує компенсацію за витрати із його найму. Сума залежить від звання і середньої вартості житла в певній місцевості. Якщо солдат одружений, то він отримує мінімум \$1000 в місяць на проживання. Військові можуть припинити договір оренди житла та автомобілів без штрафів. При прийомі на службу вільнонайманих пріоритет відається членам сімей військовослужбовців. А дружинам військових на час пошуку нової роботи при переїзді чоловіка до іншого місця служби платять компенсації.

Компенсації за участь у бойових діях – \$225 на місяць – отримує кожен, хто перебуває на військовій території, ще \$100 додають військовим, які несуть службу на передовій. Крім цього, \$250 щомісяця за те, що солдат змушений перебувати далеко від сім'ї і \$4 щодня за відсутність комфорту в польових умовах. Всі виплати відбуваються автоматично і потрапляють на спеціальні рахунки військовослужбовців. До речі, це ще одна стаття доходу американського солдата, оскільки на суму, яка може становити до \$10 тис. – нараховується 10%, що істотно її збільшує. Ці гроші не оподатковуються.

Надбавки до зарплати в американській армії платять за службу на підводних човнах, стрибки з парашутом і водолазні спуски, навіть за чергування у вихідний день. Оплачуються витрати на обмундирування, на автомобіль, використаний у службових цілях.

Загалом, соціальний пакет, що надається Пентагоном – це понад 140 пільг, в які входить страхівка, що військовослужбовцю обходиться ввіятеро дешевше, ніж іншим громадянам, медичне обслуговування, в тому числі оплата пластичних операцій, витрати на освіту, транспорт, кредити на придбання житла, можливість здійснювати покупки в спеціальних магазинах, безкоштовна юридична підтримка.

ПРОСТІ ІСТИНИ

ВТЯГНУТИЙ У БАГАТОРІЧНИЙ КОНФЛІКТ ІЗРАЇЛЬ – ДЕРЖАВА, ЩО ЗВИКЛА ЖИТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ І ВИРОБИЛА НАПРОЧУД СИЛЬНИЙ ІМУНІТЕТ ДО НИХ.

Певною мірою сьогодні до цього близька Україна, адже конфлікт на Донбасі перетікає у фазу довготривалого протистояння. Тож зразок ізраїльського принципу військового комплектування має всі підстави для наслідування.

З моменту офіційного проголошення незалежності Ізраїль 70 років перебуває у стані війни. Армія Оборони Ізраїлю, більше відома як ЦАГАЛ, у травні цього року також відзначає своє 70-річчя. Це єдине військо у світі, побудоване за принципом професійної армії

дом може негативно позначитися на кар'єрі в Ізраїлі: без служби в армії в принципі неможливо влаштуватися на роботу. При прийомі запитують не де ви вчилися, а де служили.

Термін строкової служби – три роки для чоловіків і два роки для жінок. Дівчата мають право служити в певних видах бойових підрозділів (прикордонна поліція, артилерія, легка піхота, захист від біохімічної зброї, ППО, льотчики), при цьому термін служби прирівнюється до терміну служби хлопців. Відповідно, служать жінки в бойових підрозділах тільки добровільно.

Чоловіки, що навчаються в єврейських релігійних школах, отримують відстрочку на час навчання, що може розтягнутися на все життя. Релігійні жінки мають право на звільнення від військового обов'язку або на проходження альтернативної служби – у лікарнях, освітніх установах, добровільних організаціях. Від служби звільняються матері одного і більше дітей.

Цікаво, що призовники практично самі визначають, в якій частині проходять службу. Майбутній солдат армії Ізраїлю складає низку тестів, за підсумками яких йому дають перелік військових спеціальностей, на які він підходить за своїми даними. Із цього переліку призовник може вибрати три позиції. Армія зробить все можливе, щоб призовник отримав розподіл на одну з обраних ним посад – відповідно до потреб армійської системи.

«Учебка» в звичайних бойових військах у середньому триває рік, після закінчення якої боєць має право вибору: відправитися на курс командирів або в бойову частину. Курс командирів відкриває дорогу до школи офіцерів: чотири місяці курсу командирів відділень, вісім місяців – школа офіцерів, після закінчення якої курсант отримує звання молодшого лейтенанта і обов'язковий рік контрактної служби. Після завершення строкової служби військовослужбовець ЦАГАЛ може також укласти контракт. Контрактники займають більшість командних і адміністративних посад ізраїльської армії.

Зарплата в бойових підрозділах становить приблизно \$190 на місяць, у військах підтримки – \$135, а в тилових – \$100. За час служби армія відкладає солдату гроші на рахунок, який можна використовувати тільки на чотири цілі – відкрити свій бізнес, одружитися, купити квартиру або витратити на навчання.

ЦАГАЛ – ЦЕ ЄДИНЕ ВІЙСЬКО У СВІТІ, ПОВУДОВАНЕ ЗА ПРИНЦИПОМ ПРОФЕСІЙНОЇ АРМІЇ НА БАЗІ ОБОВ'ЯЗКОВОГО ПРИЗОВУ. УНІКАЛЬНІСТЬ І В ТОМУ, ЩО СЛУЖБА ОБОВ'ЯЗКОВА ДЛЯ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК. ІЗРАЇЛЬСЬКА МЕНТАЛЬНІСТЬ Є ТАКОЮ, ЩО СЛУЖБА В АРМІЇ – ЧАСТИНА ГРОМАДЯНСТВА, САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ІЗРАЇЛЬТЯНИНА.

Або ж не раніше, ніж через п'ять років ці гроші вже можна перевести на власний рахунок. Приблизна сума – до семи тисяч доларів. Після закінчення служби в армії вже цивільна людина отримує певні пільги. Наприклад, колишні бойові солдати мають привілеї при отриманні стипендій на навчання у ВНЗ. Після закінчення регулярної служби всі особи рядового складу призиваються щорічно на збори резервистів строком до 45 днів. Служба у резерві триває до досягнення 45-річного віку. Однак при бажанні може бути подовжена на волонтерських засадах.

Ізраїль – єдина країна в світі, яка надає можливість глухим людям бути призваними на службу в армії та/або будувати військову кар'єру. Під час навчання надаються перекладачі жестової мови, а самі військовослужбовці здебільшого несуть службу в небойових умовах. Глухі громадяни та люди зі слабким слухом, які служили в армії, згодом знову ж таки мають більш широкі можливості в сфері зайнятості, житла, освіти, ніж ті, хто не служив.

Соціальна допомога військовослужбовцям є надзвичайно розгалуженою та різноманітною: від стипендіальних навчальних програм,

подорожей Ізраїлем, щорічних рекреаційних тижнів до можливостей безкоштовного проживання у готелях.

Окремо слід відмітити турботу про самотніх військовослужбовців (тих, хто не має родини, або чий родичі проживають в іншій державі). Існує безліч соціальних програм. Самотнім солдатам надаються телефонні картки для здійснення дзвінків за кордон та можливість авіаперельоту мінімум один раз за період їхньої служби, щоб відвідати батьків, які живуть поза межами Ізраїлю. Загалом діють найрізноманітніші варіанти підтримки солдатів і, що важливо – ніхто не є забутим чи залишеним.

ІЗ ПЛАНОМ НА ПЕРСПЕКТИВУ

ПІСЛЯ СКАСУВАННЯ В 2011 РОЦІ ОБОВ'ЯЗКОВОГО ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ НІМЕЦЬКА ВІЙСЬКОВА СТРУКТУРА БУНДЕСВЕР ПЕРЕЙШЛА НА КОНТРАКТНУ ОСНОВУ.

Бундесвер – це професійна армія, яка дає молодим людям можливість укласти контракт терміном від 12 до 23 місяців. Він зацікавлений у таких добровольцях: адже робить ставку на те, що багато хто з них, ознайомившись зі службою в армії, вибере потім кар'єру професійного військового.

Перші шість місяців – випробувальний термін. Добровольці живуть на всьому готовому, проходять курс молодого бійця і отримують військову спеціальність. У перші три місяці служби їхня платня становить 777 євро, з 19 по 23 місяць – 1146 євро. В цей час доброволець може в будь-який момент перервати службу. Однак і бундесвер може передчасно розірвати контракт, якщо молода людина не відповідає вимогам. І що цікаво: приблизно третина всіх добровольців залишають лави німецької армії під час випробувального терміну через тугу за домівкою, шанси на громадянську кар'єру, хибні уявлення про військову службу.

Після закінчення холодної війни чисельність німецької армії постійно скорочувалася, і 2016

року міністр оборони ФРН заявила про фундаментальні зміни в кадровій політиці – на тлі нових загроз настала пора збільшувати не тільки військовий бюджет, але і чисельність армії. Очікувалося, що крім 170 тисяч кадрових військовослужбовців у бундесвері буде до 12,5 тисяч контрактників. Проте армії ФРН катастрофічно бракувало солдатів для виконання завдань – чисельність військовослужбовців зменшилася з майже 300 тис. осіб 2000 року до 180 тис. у 2016-му. Плани уряду ФРН передбачають збільшення чисельності бундесверу до 198 тисяч 2024 року. У цій ситуації керівництво розгорнуло кампанію із залучення до війська молоді.

У процесі набору новобранців бундесвер дедалі більше робить ставку на рекламу, поширення інформації про військову службу в навчальних закладах ФРН. «Піарникам» у погонах доводиться застосовувати серйозну аргументацію, аби потенційний контрактник вирішив віддати кілька років армії, а не роботи в приватній структурі.

Німецька армія усіма силами намагається боротися за перспективну молодь і

БУНДЕСВЕР – ЦЕ ПРОФЕСІЙНА АРМІЯ, ЯКА ДАЄ МОЛОДИМ ЛЮДЯМ МОЖЛИВІСТЬ УКЛАСТИ КОНТРАКТ ТЕРМІНОМ ВІД 12 ДО 23 МІСЯЦІВ. ВІН ЗАЦІКАВЛЕНИЙ У ТАКИХ ДОБРОВОЛЬЦЯХ: АДЖЕ РОБИТЬ СТАВКУ НА ТЕ, ЩО БАГАТО ХТО З НИХ, ОЗНАЙОМИВШИСЬ ЗІ СЛУЖБОЮ В АРМІЇ, ВИБЕРУТЬ ПОТІМ КАР'ЄРУ ПРОФЕСІЙНОГО ВІЙСЬКОВОГО.

презентувати себе публіці як привабливого роботодавця. В рамках кампанії з підвищення привабливості армійської служби бундесвер відкрив шоурум в центрі Берліна, запустив на Youtube серіал про будні новобранців, рекламу в Інтернеті, білборди.

Система підготовки контрактників у Німеччині забезпечує якісне навчання особового складу. Важливо, що військові контрактники можуть за рахунок Мініборони отримати цивільну спеціальність у професійних закладах і військових школах. Це дозволяє командуванню ЗС ФРН збільшити число добровольців, а також забезпечити підвищення ступеня їхньої професіоналізації.

Однак експерти пішли далі, зробивши висновки, що реклама може принести плоди лише тоді, коли молоді люди, які тільки-но збираються поповнити армійські лави, знають про свою перспективу після завершення служби, аби бути конкурентоспроможними на ринку праці. У німецькій системі професійної перепідготовки військовослужбовців робиться акцент саме на контрактниках. Адже офіцери здобувають освіту у вищих навчальних закладах і до пенсії не мають проблеми щодо зміни професії. Коли настає час звільнення, офіцери йдуть на пенсію у 55 – 65 років залежно від посади та військового звання. Їхнього грошового утримання цілком вистачає, щоб не думати про додаткові заробітки. Із контрактниками ситуація інша. Вони мають можливість укласти контракт на термін від 4 до 25 років. У будь-якому разі після його закінчення ці колишні військові не набувають право на пенсію. Тут і постає проблема: що їм робити після служби, якщо в них переважно немає цивільної спеціальності? Тому саме цій категорії людей у погонах держава ще під час служби допомагає додатково і безкоштовно набути цивільну професію. Для цього створена Служба бундесверу з професійного розвитку BFD.

Консультант спільно із солдатом розробляє довгостроковий план професійного

розвитку, який залежно від обставин постійно оновлюється. Державні гроші слід витратити правильно і раціонально, тому той, хто навчається, опанує дійсно потрібну суспільству спеціальність, а не щось на власний розсуд. Заняття відбуваються під час служби, а ще на освіту надається додаткова відпустка терміном п'ять днів на рік. Індивідуальні консультації допомагають людині визначитися із тим, на що вона спроможна у своїй подальшій кар'єрі. При звільненні їй надають допомогу щодо працевлаштування і продовжують виплачувати грошове утримання. Щорічно виділяється

близько 400 млн євро на те, щоб понад 12 тис. колишніх контрактників продовжували отримувати зарплату залежно від терміну служби. Звільнившись після 4 – 5 років служби (першого контракту), колишній військовий може 12 місяців отримувати три чверті своєї останньої зарплатні, якщо не займався в системі професійної підготовки, і 100%, якщо займався. Після 20 років служби цю суму виплачуватимуть впродовж п'яти років. Причому ці виплати не закінчуються навіть у випадку, якщо звільнений знайшов роботу.

Служба бундесверу з професійного розвитку також організовує безкоштовні навчальні курси та семінари із цивільними навчальними закладами – 20% заходів під час служби, 80% – після її завершення. Додатково держава надає контрактникам гроші на навчання у вищих навчальних закладах після завершення контракту – від 5 до 21 тис. євро відповідно до терміну служби.

Молодь заохочують і тим, що обіцяють ї після закінчення контракту не залишати її наодинці із проблемами при працевлаштуванні. Тривалий час проводиться індивідуальна

підтримка військовослужбовців, які шукають роботу. Працівники BFD організують проходження практики або надають допомогу у працевлаштуванні в секторі економіки та в органах держуправління.

У Німеччині кожне сьоме місце у системі державної служби резервується для військових професіоналів, які прослужили мінімум 12 років. Не «забувають» про них і у військовому відомстві – чимало колишніх контрактників працевлаштовуються у бундесвері на цивільні посади.

НЕСТАЧА ПЕРСОНАЛУ – ПРОБЛЕМА, ЩО СТОСУЄТЬСЯ І УКРАЇНСЬКИХ ПРИКОРДОННИКІВ. СЕРЕД ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДОМСТВА НА 2018 РІК – ПІДВИЩЕННЯ ІМІДЖЕВОЇ СКЛАДОВОЇ, ЗБІЛЬШЕННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАБОРУ. ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА ДЕПАРТАМЕНТУ – НАЧАЛЬНИК УПРАВЛІННЯ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЕПАРТАМЕНТУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ АДМІНІСТРАЦІЇ ДПСУ ПІДПОЛКОВНИК ПАВЛО ГОРБАТЮК РОЗПОВІВ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПРИКОРДОННОГО РЕКРУТИНГУ.

**ПРИКОРДОННИЙ
КАСТИНГ**

– Цього року прикордонне відомство знову повернулося до строкової служби. Чи відбулися зміни в системі комплектування?

– Два роки тому в нас були створені тимчасові навчальні пункти у загонах, в тому числі строковиків готували і в НАДПСУ. Цього року базову місячну підготовку проходять 720 осіб в кінологічному центрі, 445 – в Головному центрі підготовки особового складу ДПСУ і 35 – в Ізмаїльському навчально-тренувальному загоні Морської охорони, після якої вони будуть направлені в органи охорони кордону Південного, Західного і Північного регіональних управлінь. Призовна компанія вже розпочалася, залучаємо 1200 осіб. Хоча це вимушений захід, але однозначно розраховуємо на строковиків, бо вони є ресурсом поповнення контрактниками. До речі, з 3690 осіб минулого призову контракт підписали близько 600 строковиків.

ЦЕНТРИ КОМПЛЕКТУВАННЯ РОЗШИРЮЮТЬ ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОЛЕ, ПРИДІЛЯЮЧИ ВЕЛИКУ УВАГУ РОБОТІ З МОЛОДДЮ, ОСОБЛИВО З СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ, ЩОБ ПОЗНАЙОМИТИ З ПРИКОРДОННОЮ СЛУЖБОЮ І ПОІНФОРМУВАТИ ПРО НАБІР. БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ЯРМАРКАХ ВАКАНСІЙ.

– На кордоні бракує людей, і одними строковиками не обійтися. Яку кількість нових кадрів, окрім цієї категорії, залучаєте на службу за контрактом?

– За місцем дислокації кожного регіонального управління створено сім центрів комплектування. Для них очільник відомства щороку затверджує план, де визначено показники, за якими вони здійснюють службову діяльність. Торік план було виконано на 95%. Цього року вирішили збільшити план комплектування вдвічі. За результатами першого кварталу, на службу прийнято майже вдвічі більше людей, аніж в аналогічний період минулого року, – близько 900 осіб.

– А часто трапляється, що кандидати не проходять відбір на контрактну службу в ДПСУ?

– Таких випадків чимало, бо ми беремо не всіх. З початку року профвідбір не пройшли близько 250 осіб, внутрішню перевірку – 70 осіб, медогляд – 127 і отримали особисту відмову 152 людини. Тобто близько 600 особам відмовлено у прийомі на службу. Ці люди не задовольняють вимоги до проходження військової служби в ДПСУ відповідно до законодавства. А вимоги у нас досить жорсткі,

вони однозначно набагато вищі, ніж у Збройних Силах чи Нацгвардії.

– Які етапи кастингу проходить кандидат і куди може бути направлений?

– Це профвідбір, тестування у психолога, перевірка управління внутрішньої безпеки, медичний огляд. І ключовий момент – співбесіда. Співробітники центрів комплектування, які направляють кандидата, що успішно пройшов відбір, з оформленою особовою справою в той чи інший підрозділ, де він виявляє бажання служити. Керівництво ДПСУ чітко визначило територіальний принцип комплектування. Це з-поміж іншого вирішує і питання побутових умов – людині є де жити. До речі, чимало охочих служити в Донецько-Луганському РУ. Для них вагомими чинниками є і матеріальний зиск, і патріотичні погляди. На сході України щороку відбувається ротация, але спостерігаємо таку тенденцію, що кількість людей, які хочуть залишитися служити там, зростає. Все більшим стає постійний склад, аніж змінний.

– Світ змінюється, стають інакшими підходи ейчарів. Чи берете на озброєння сторонній досвід у рекрутинговій роботі?

– Постійно прагнемо бути в курсі подій. Готові до будь-яких нововведень, розглядаємо пропозиції, щоб якісно виконувати наше основне завдання – набір гідних кандидатів. Багато чого запозичуємо і намагаємося імплементувати в нашу відомчу систему підбору персоналу. Звернулися до міжнародних донорів, аби в майбутньому організувати для представників підрозділів комплектування сучасне навчання, тренінги, щоб у свою діяльність вони могли запровадити новітні конструктивні підходи. До речі, цього року особисто побував на тренінгу для держслужбовців – «Інноваційні технології HR». Там були представлені різні світові програми. Є цікаві моменти, але

не все з того ми можемо для себе використовувати як державне відомство.

Завдяки допомозі Міжнародної організації з міграції в 2014 році чотири рази відвідували Польщу, де вивчали систему комплектування Прикордонної варті. І дуже багато практичних речей взяли в них. Поляки, які приїжджали до нас із візитом у відповідь, були приємно здивовані, що їхня адаптована до європейських стандартів система комплектування подібна до нашої. Фактично, ті ж етапи перевірки кандидата, ті ж внутрішні тестування. До речі, поляки використовують у роботі поліграф і на ньому відсіюють 70% кандидатів. Конкурс у них чималий – 15 осіб на місце. У нашому відомстві також застосовується такий вид перевірки, але лише щодо кандидатів для «Нового обличчя кордону». З часом, коли вийдемо на певний рівень укомплектованості кадрами, плануємо зробити його проходження обов'язковим для всіх кандидатів.

– А у нас є конкурс?

– На «Нове обличчя кордону» так. За контрактом конкурсу немає, оскільки ми дещо прогаємо у мотиваційній сфері. Якщо брати грошове забезпечення військовиків з Прикордонної варті, то воно вище

середнього рівня зарплат. Плинність кадрів у них незначна, конкурс дуже серйозний, впроваджуються цікаві технології.

В принципі, у нас гідна та стабільна винагорода для молодшого персоналу – від семи тисяч гривень. Відомство приділяє серйозну увагу саме питанням мотивації персоналу. Упродовж першого контракту без бажання військовослужбовця його не переводять в інше місце. Що стосується служби в зоні ООС, то туди направляють тільки за бажанням після додаткової підготовки. Поступово грошове забезпечення зростає, зараз впроваджено систему диференційованого нарахування. Для того, щоб люди прагнули професійно розвиватися і будувати кар'єру, керівництво запровадило спеціальні надбавки. Більше отримують ті, хто служить у відділах та відділеннях прикордонної служби, тобто безпосередньо на кордоні. Велика увага приділяється будівництву житла для військовослужбовців. Для тих, хто хоче побудувати кар'єру військового, мотиваційна складова досить сильна. Під час співбесіди звертаємо на це увагу.

Цього року з 1 березня набрала чинності постанова Кабміну про грошове забезпечення військовослужбовців. Там є істотний момент: **людям, які укладають перший контракт, призначається одноразова виплата від 14 тис. грн.** Це суттєва допомога від держави людині, яка прийшла на військову службу.

Працюємо з людьми, у яких закінчується контракт. Намагаємося їх переконати залишитися. Трапляються випадки, коли люди звільняються, але через деякий час повертаються до нас знову. Взагалі відтік кадрів – найбільш болюча для відомства тема. Що стосується співвідношення відтоку і набору, то, починаючи з цього року, ми дещо вийшли в плюс. Звільняють військовослужбовців зараз лише після детального розгляду ситуації, як крайній захід, якщо дійсно постає така необхідність.

Центри комплектування розширюють інформаційне поле, приділяючи велику увагу роботі з молоддю, особливо з сільської місцевості, щоб познайомити з Прикордонною службою, і поінформувати про набір. Проводять агітаційну роботу в середніх і вищих навчальних закладах, в центрах зайнятості, презентаційні заходи в регіонах ДПСУ. Беруть участь у ярмарках вакансій. В Одесі нещодавно представляли підрозділи спеціального призначення, презентували техніку, нашу екіпіровку, службових собак, що завжди становить інтерес для громадськості.

– Які новітні підходи використовуєте у системі комплектування персоналу?

До нашої розмови долучається полковник Олексій Харченко, начальник відділу організації проходження служби рядовим, сержантським, старшинським складом та координації роботи з добору управління кадрового менеджменту Адміністрації ДПСУ:

– Міжнародна організація з міграції та держдепартамент США надають вагому практичну допомогу у навчанні нашого персоналу, а також матеріально-технічну підтримку. Зокрема, йдеться про обладнання для центрів комплектування, за допомогою якого до єдиної бази підключена вся система набору до «Нового обличчя кордону», де відображаються всі етапи проходження кастингу. Така

Павло Горбатюк:

– Донедавна через брак зовнішньої реклами в інформаційному просторі України ми дуже програвали. Одного сайту із певною інформацією замало для того, щоб рекламувати прикордонну професію серед широких верств населення. Деколи вдавалося домовлятися з органами влади, деякі з них йшли нам назустріч. Деякі відмовлялися, маю на увазі співпрацю на безкоштовній основі. З цього року завдяки підтримці керівництва Служби нам цілеспрямовано почали виділяти кошти, як на забезпечення центрів комплектування, так і на рекламу.

На мою думку, завдяки цим крокам вдасться зробити певний прорив у наборі персоналу і зайняти належні позиції в інформаційному просторі. Розраховуємо, що це найближчим часом дасть свої плоди, і ми вийдемо на очікуваний рівень укомплектованості.

система функціонує в Києві та Львові, плануємо до кінця року її встановити в кожному центрі комплектування. Це спрощує нашу роботу та допомагає кандидатам вирішити усі питання онлайн, а не ходити постійно в наш офіс.

Основна мета «Нового обличчя кордону», якої домагаємося і ми, і наші західні партнери, – уникнути корупційних ризиків. Наші зарубіжні партнери допомагають нам у створенні такої системи. Без втручання

ззовні людина реєструється в системі, отримує про це sms, далі триває етап автоматичного тестування, на результати якого ніхто жодним чином не може вплинути. Зараз відкрито реєстрацію на автоматичне тестування для відділень інспекторів прикордонної служби «Рава-Руська», «Львів-авіа» та ОКПП «Київ». На черзі – прикордонні підрозділи «Римачі» (Волинська область), «Пархоменкове» та «Шегіні» (Львівська область), «Одеса-авіа», «Харків-авіа», «Дніпро-авіа» та інші.

У цьому році з'явилася наша сторінка <https://recruiting.dpsu.gov.ua>. Раніше був просто блог. На ній створено новий блок – коротке резюме, де кандидати зазначають свої контактні дані, звідки вони, де хочуть служити. Ці резюме ми направляємо в регіональні центри комплектування, які попередньо консультують людей. Також тепер є аккаунт у Facebook «Служба за контрактом в ДПСУ», де висвітлюємо, що відбувається в нашому підрозділі комплектування, що нового у законодавстві, актуальну інформацію, працюємо зі зверненнями.

Також нам допомагають наші міжнародні донори, за їхні кошти подається зовнішня реклама на сітілайтах, білбордах, відбувається трансляція радіореклами. З їхньою допомогою зняли кілька цікавих роликів, що транслюватимуться по телебаченню.

У західних колег більше досвіду зі створення іміджевого відео. Зараз популярна VR-технологія, яку запровадила британська армія. Вони знімають відеосюжети так, щоб глядач бачив їх ніби очима дійової особи, яка, приміром, їде в танку. Людина, яка переймається цим дійством, хоче стати особисто його головним героєм. Коли запустили подібні ролики, кандидатів стало суттєво більше. Все залежить від фінансування і від наших можливостей. Зрозуміло, що англіїці або американці з одним з найбільших військових бюджетів у світі, якщо потрібно набрати певну кількість людей, роблять усе залежне, не зважаючи на фінансовий фактор. К

Підготувала Тетяна ФІЛІПЕНКО

25 БЕРЕЗНЯ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ТА ЗБРОЙНИХ СИЛ, ЯКІ НЕСЛИ СЛУЖБУ «НА НУЛІ», ПОБЛИЗУ КОНТРОЛЬНОГО ПОСТА «МАР'ІНКА», ШО НА ДОНЕЧЧИНІ, РОЗПОЧАВСЯ ДОСИТЬ МИРНО. ПРОТЯГОМ ДЕЯКОГО ЧАСУ ЦЕЙ РАЙОН БУВ ВІДНОСНО СПОКІЙНИМ, АДЖЕ ПРОТИВНИК НЕ ОБСТРІЛЮВАВ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ. РАДУВАЛА І ПОГОДА: ПІСЛЯ ЗАТЯЖНОЇ ЗИМИ ПОЧАЛИСЯ ТЕПЛІ СОНЯЧНІ ДНІ.

ОДНАК ОПІВДНІ ОБСТАНОВКА НА ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ КАРДИНАЛЬНО ЗМІНИЛАСЯ. У РАЙОНІ КОНТРОЛЬНОГО ПОСТА «МАР'ІНКА», З БОКУ ПОЗИЦІЙ БОЙОВИКІВ, АКТИВНО ПОЧАВ «ПРАЦЮВАТИ» ВОРОЖИЙ СНАЙПЕР. І ЦЕ БУВ НЕ НОВАЧОК: СТРІЛЬБУ ВЕЛИ ГРАМОТНО ТА ПРИЦІЛЬНО, НЕЗВАЖАЮЧИ НА ТЕ ЩО У ВИХІДНИЙ ДЕНЬ ЛЮДЕЙ, ОХОЧИХ ПЕРЕТНУТИ ЛІНІЮ РОЗМЕЖУВАННЯ, ЗНАЧНО БІЛЬШЕ, НІЖ У ЗВИЧАЙНІ, РОБОЧІ БУДНІ. СПРАВА В ТОМУ, ЩО ПРИ ПОДІБНИХ СНАЙПЕРСЬКИХ ОБСТРІЛАХ У ПЕРЕХРЕСТЯ ВОРОЖОГО ПРИЦІЛУ ЛЕГКО ПОТРАПЛЯЮТЬ НЕЗАХИЩЕНІ ЛЮДИ ТА ЦИВІЛЬНИЙ АВТОТРАНСПОРТ.

УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ, В ТОМУ ЧИСЛІ Й ПРИКОРДОННИКИ, ПОЧАЛИ СПОСТЕРІГАТИ ЗА ПОЗИЦІЯМИ БОЙОВИКІВ, НАМАГАЮЧИСЬ ВИРАХУВАТИ СТРІЛЬЦЯ. ОСТАННІЙ РОЗІЙШОВСЯ НЕ НА ЖАРТ, ПРИЦІЛЬНО ОБСТРІЛЮЮЧИ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ.

У ПОЛІ ЗОРУ

ВОРОГ ЗНОВУ ЗАСТОСОВУЄ НОВІТНЮ ЗБРОЮ

ПІСЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЛАЗЕРА ПРИКОРДОННИКА ВІДКИНУЛО В СТОРОНУ

Серед прикордонників, які перебували «на нулі», був і старший сержант Антон Кекух, інспектор III категорії Краматорського прикордонного загону. Спостережуючи за позиціями ворога за допомогою бінокля, він у якусь мить лівим оком побачив яскравий спалах зеленого кольору. Праве око за мить до засліплення прикордонник закрив. Проте і цього вистачило, щоб від несподіванки Антона відкинуло в сторону.

– На якусь мить після спалаху я перестав бачити. Інстинктивно закрив очі, а коли їх розплющив, то склалося враження, що перед цим подивився без захисту, як працює зварювальний апарат. Водночас я не відчув фізичного болю. Згодом відновився боковий зір, центральний залишався як у тумані, – ділиться прикордонник першими враженнями після засліплення.

Те, що ворог використав спеціальну засліплюючу апаратуру, на кшталт лазерної зброї, ніхто не сумнівався. Саме в цьому місці, майже два роки тому, таким же чином під час спостереження через оптичні прилади, були засліплені троє прикордонників. Тому

командир одразу ж після травмування підлеглого (ступінь ураження ока без додаткового обстеження була на той час невідомою) дав команду зупинити спостереження за позиціями бойовиків. Інформацію про те, що трапилось, передали колегам зі Збройних Сил. Прикордонникам відповіли, що вони теж бачили біля позицій бойовиків яскраві спалахи зеленого кольору, але засліплення з погіршенням зору ніхто не отримав. Одночасно, ворожий снайпер продовжував обстріли наших позицій, не знижуючи активності, ще кілька годин.

Того ж дня Антона Кекуха оглянув військовий фельдшер. Візуально важкість травми не визначалася, тому прикордонника повезли на обстеження у Курахівську міську лікарню. Лікар-офтальмолог за допомогою медичної апаратури побачив опік на сітківці лівого ока воїна і порадив не гаючи часу звернутися за спеціалізованою допомогою. Того ж дня прикордонника відправили у столичний Головний військово-медичний клінічний центр Державної прикордонної служби.

ЮЛІЯ ПІМОНОВА,
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛЕННЯ
ОФТАЛЬМОЛОГІЇ ГОЛОВНОГО
ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОГО
КЛІНІЧНОГО ЦЕНТРУ, СТАРШИЙ
ЛЕЙТЕНАНТ МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ

ПОРАНЕНОМУ ПОСМІХНУЛАСЯ ДОЛЯ

– Пораненого бійця після попереднього обстеження було направлено у Головний військовий клінічний госпіталь Міністерства оборони, – говорить начальник відділення офтальмології Головного військово-медичного клінічного центру старший лейтенант медичної служби Юлія Пімонова. – За допомогою оптичного когерентного томографа, який є на «озброєнні» наших колег, було встановлено, що прикордонник отримав опіки сітківки лівого ока, в результаті чого утворилися крововиливи та набряки. Також з'ясувалося, що очне поранення, а саме так я кваліфікую цей випадок, старший сержант Кекух отримав з відстані близько тисячі метрів. За його словами, саме на такій відстані знаходяться позиції проросійських бойовиків. Після досконалого обстеження лівого ока можу сказати, що нашому прикордоннику певною мірою пощастило. По-перше, поранення отримане одним оком, а по-друге, промінь лазерної зброї пройшов по сітківці по дотичній до траєкторії точки. Все могло бути значно гірше, – зауважує лікар.

ІСТОРІЯ ІЗ ЗАСЛІПЛЕННЯМ: МІСЦЕ ПОДІЇ... ЗМІНИТИ НЕ МОЖНА

– Ми вже мали справу з такого роду пораненнями очей, – продовжує Юлія Федорівна. – Нагадаю, що у липні 2016 року троє прикордонників, перебуваючи на передовій у районі КПВВ «Мар'їнка» та використовуючи для спостереження оптичні прилади (бінокль та артилерійську стереотрубу), отримали схожі поранення сітківки очей. Після надання першої медичної допомоги їх евакуювали до столичного госпіталю Служби. Однак, незважаючи на зусилля медиків, у двох військових перспективи були невтішними: виникли великі розриви в центрі сітківки ока. У найближчій перспективі стояла загроза незворотної втрати зору. В результаті – одного прикордонника прооперували, і хірургічне втручання згодом дало загальний позитивний результат. Іншого «втягнули» за допомогою медикаментозного лікування. На сьогоднішній день ці поранені не відчувають погіршення якості життя, але знаходяться під нашим динамічним спостереженням. Періодично вони приїжджають на медогляд, і я можу сказати, що для цих трьох хлопців саме страшне вже позаду. Зір у всіх повернувся до показників, що були у них до поранення. А в офіцера, який переніс складну операцію, зір відновився до 80%.

Вважаю, що такий позитивний результат – великий успіх вітчизняної офтальмології загалом та прикордонної медицини зокрема. Такого роду поранення очей для нас, лікарів, які не стикалися з подібними діагнозами у мирному житті, був певний виклик, адже медичних протоколів або досконалих методик лікування опіків очей, що були завдані, скоріш за все спеціальною лазерною зброєю, у профільній медичній

літературі не існувало. Вітчизняні офтальмологи з такими проблемами просто не стикалися. І тепер у нашій Службі є безцінний практичний досвід, і ми готові ним ділитися з колегами.

ПОРАНЕННЯ ОЧЕЙ: МАХОВИК ВІЙНИ НЕ СТОІТЬ НА МІСЦІ

– На моє переконання, на подібні поранення очей необхідно звертати особливу увагу, – говорить Юлія Федорівна. – Історія воєн ХХ століття свідчить, що в період Другої світової бойової пошкодження очей становили всього 1-2% від загальної кількості поранень. Під час десятирічної війни в Афганістані частота бойових санітарних втрат офтальмологічного профілю радянських військ зросла до 4,5%. А під час військових дій на сході України ця цифра становить вже 8%. Насамперед це пов'язано зі збільшенням застосування осколкового снарядів і вибухових боеприпасів, а також із технічним прогресом, який, як це не сумно, дозволив створювати зброю більшої вражаючої сили.

Також аналізуючи перебіг подій, пов'язаних зі згаданими вище, хочу сказати, що характер опіків повністю відповідає неконтрольованим коагулянтам (за медичною термінологією – дозованим опікам) при лікуванні сітківки з використанням хвилі зеленого лазера. Так, ніхто фізично не може спостерігати за роботою цієї новітньої російської (у шахтах Донбасу такі виробили точно не зберігалися) зброї. Проте є наслідки та негативні результати, за якими можна робити певні висновки.

БІЙЦІ З ПЕРЕДОВОЇ СКАРЖАТЬСЯ НА ПОГІРШЕННЯ ЗОРУ

– Зайвий раз говорити про важливість догляду за здоров'ям очей – не варто. Наші військовослужбовці – люди досвідчені, – продовжує розмову Юлія Пимонова. – Водночас як спеціаліст хочу навести певну статистику щодо наших прикордонників, які проходять службу на передовій лінії. Всі вони, проходячи медичний огляд, скаржаться на погіршення

зору. У переважній більшості передумови цих нарікань пов'язані із системним використанням тепловізорів і приладів нічного бачення. Застосовуються ці прилади вночі, при мінімальному освітленні, тому очі вимушені додатково напружуватися. Згадайте аксіому, що кожен із нас неодноразово чув ще з дитинства: телевізор дивитися тільки в освітленому приміщенні. Інакше, при постійному порушенні цієї поради, зір з часом може погіршуватися. Тому такого роду скарги цілком логічні. Організм людини запрограмований на те, щоб удень вести активний спосіб життя, а вночі – відпочивати. А от коли і вночі необхідно не стуляти очей, то від таких перенавантажень вони можуть страждати. Одночасно фахово стверджую, що сітківка ока у таких випадках залишається неушкодженою.

ІСТОРІЯ ВОЄН ХХ СТОЛІТТЯ СВІДЧИТЬ, ЩО В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ БОЙОВОЇ ПОШКОДЖЕННЯ ОЧЕЙ СТАНОВИЛИ 1-2% ВІД ЗАГАЛЬНОЇ КІЛЬКОСТІ ПОРАНЕНЬ. ПІД ЧАС ДЕСЯТИРІЧНОЇ ВІЙНИ В АФГАНІСТАНІ ЧАСТОТА БОЙОВИХ САНИТАРНИХ ВТРАТ ОФТАЛЬМОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬК ЗРОСЛА ДО 4,5%. А ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ ЦЯ ЦИФРА СТАНОВИТЬ ВЖЕ 8%.

ХВОРОБИ ОКА ВРАЖАЮТЬ ЯК ВЕТЕРАНІВ, ТАК І МОЛОДЬ

– Погіршення зору знаходиться на шостому місці за поширеністю серед усіх захворювань в Україні. Щорічно з такими проблемами наших громадян стає більше майже на 4% – продовжує лікар Пимонова. – Загалом негативна динаміка поширення хвороб очей триває останні десять років. Зокрема, 2015 року на 100 тисяч населення зареєстровано більше восьми тисяч очних захворювань, з них три тисячі виявлено вперше, а на прийомі у офтальмологів побувало більше трьох мільйонів пацієнтів зі скаргами на погіршення зору. У структурі поширення хвороб ока та додаткового апарата понад 15% становить катаракта, 13% – кон'юнктивіт і міопія, більше 7% – глаукома.

Ці цифри, до речі, повністю відповідають власним спостереженням стану здоров'я нашого персоналу. Хвороби, пов'язані з очима, перестають бути прерогативою людей похилого віку. За останні два роки під час планових медичних оглядів у трьох офіцерів віком до 45 років я виявила катаракту. Причому це захворювання було не на початковій стадії і розвивалося швидкоплинно. Цьогоріч двом військовослужбовцям встановлено діагнози – глаукома. А загалом за останні два роки дванадцять прикордонників «придбали» це небезпечне захворювання.

Специфіка цієї хвороби полягає у тому, що зір поступово «з'їдається» і закінчується цей процес незворотною сліпотю. Тому хворі цієї категорії повинні бути під постійним спостереженням. І чим раніше глаукома виявляється і починається лікування, тим більше шансів на загальний успіх. Якщо говорити про наших силовиків ветеранів і офіцерів, які нещодавно звільнилися зі служби, то кожен другий з них має проблеми із зором, а очі кожного п'ятого потребують хірургічного втручання.

Тому правильно буде поставити питання: а які захворювання найбільш актуальні з приводу можливої втрати зору? Тому що кон'юнктивітом пацієнт перехворів і, як правило, без наслідків і ускладнень забув про цей тимчасовий недуг. Катаракта, хоч і поширена, але її можна прооперувати і відновити зір до 100%, якщо у людини здорова сітківка і зоровий нерв. А ось недуги, які менш поширені – найбільше потребують уваги через небезпеку для зору. На першому місці глаукома, вікова дегенерація сітківки і ураження ока діабетом – тобто ті патології, що призводять до невиліковної сліпоти.

Ці захворювання належать до мультифакторіальних. Тобто немає єдиної причини. Є багато факторів, які при одночасному збігу можуть призвести до захворювання. По-перше, це вік. У людей старшого віку такі хвороби

виявляють в три-чотири рази частіше, ніж у молоді. По-друге – супутня судинна патологія. Це і гіпертонічна хвороба, і серцево-судинні захворювання. Всі вони, як правило, супроводжують офтальмологічні хвороби. До факторів ризику належить і спадковість: якщо в роду пацієнта був хтось хворий, наприклад, на глаукому, то необхідно регулярне спостереження офтальмолога. Якщо ми говоримо про вікову макулярну дегенерацію (її ще кваліфікують як регрес центрального відділу сітківки ока), то фактори ризику – робота з яскравими джерелами світла. Це ті ж хірурги, кінооператори та фотографи.

БОЙОВІ ДІЇ ЗМІНИЛИ ПІДХІД ДО СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

– Внаслідок бойових дій на сході держави та випадків із засліпленням прикордонників на передовій в нашій військовій медицині відбулося чимало змін. І я дуже радію як лікар-офтальмолог, що у Головному військово-медичному клінічному центрі Державної прикордонної служби створено офтальмологічне відділення. Завдячуючи позиції керівництва Служби, для наших потреб вже закуплено якісний японський мікроскоп. Звичайно, як керівник новоствореного підрозділу, мрію про окрему операційну та повноцінне відділення. Думаю, що мої думки збігаються з планом розвитку відомчої системи охорони здоров'я.

PS. Коли матеріал готувався до друку, стало відомо, що загальний стан старшого сержанта Антона Кекуха – стабільний, периферичний зір відновився повністю (сто відсотків зображення). Водночас внаслідок формування післяопікового рубця на сітківці ока, в центрі лівого ока прикордонника залишається незначна нечіткість зображення. Після виписки із Головного військово-медичного клінічного центру військовослужбовець залишиться під динамічним наглядом лікаря і за місяць має прибути для обстеження у прикордонний медичний заклад. Сам же Антон Кекух прагне найскоріше повернутися у рідний підрозділ та продовжити військову службу. **К**

Записав Андрій КУЧЕРОВ

КОРДОН

фото Валерія Олійника

f Журнал «Кордон»
ua_border_service

У столичному «Мистецькому Арсеналі» до Дня вишиванки відбувся етнопоказ за участю керівництва держави та дипломатів. Вперше вбрання відомих українських дизайнерів демонстрували жінки-військовослужбовці.

На подіум вийшли військові медики, журналісти, волонтери, які змінили звичні камуфляж і берці на вишиванки та підбори. Частина дівчат – Герої України, що брали участь у боях та врятували сотні життів.

Організаторами заходу стали Міністерство інформаційної політики України та Громадська організація «Всесвітній день вишиванки». До події ініціатори підготували тканий рушник, виставку 40 картин десяти сучасних художників, муралі-полотна «Українські амазонки» у вбранні регіонів країни, 3D-мапінг Петриківського та Самчиківського розпису. Крім цього, гостям представили колекцію давніх вишиванок, яким понад 200 років із зібрання колекціонера Тараса Демкури, що вже помандрувала світом і тепер повернулася на Батьківщину.

Перед дефіле «українських амазонок» виступили міністр інформаційної політики Юрій Стець і перший заступник голови ВРУ Ірина Геращенко, віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Іванна Клімпуш-Цинцадзе та засновниця Всесвітнього дня вишиванки Леся Воронюк.

– На подіумі – воїтельки світла: дівчата-військовослужбовці, волонтерки, військові медики і журналістки, – зазначила у своїй промові Ірина Геращенко. – Для мене дівчата і жінки із сучасної української армії – послідовниці великих українок, світлих янголів боротьби за українську незалежність. Професійний, патріотичний рівень цих жінок – надзвичайний. Вони всі – великі героїні. Наше суспільство, яке зробило великий внесок в питання гендерної рівності, залишається дуже консервативним в силових структурах. Тому я вважаю своїм обов'язком і обов'язком своїх колежанок з парламенту, докласти всіх зусиль, щоб і в армії працювали закони гендерної рівності. Вишиванка – наш оберіг. Справжній, стильний, неповторний, унікальний оберіг, – підкреслила Ірина Геращенко.

– Всесвітній День вишиванки поєднує декілька найкращих рис, притаманних сучасному українському суспільству. Перша з них – це боротьба українців за незалежність своєї Батьківщини. Боротьба, яка так чи інакше поєднує всіх нас, не залишаючи байдужі нікого. Українці сьогодні стали прикладом для громадян багатьох держав світу: прикладом того, як треба захищати свою землю, незважаючи на чисельного і добре оснащеного агресора. Друга риса – це рівність. Це нова роль жінки в українському суспільстві. Це переосмислення статусу жінки, яке стало одним з найцінніших здобутків Революції Гідності. Жінки-воїни, жінки-керівники, жінки, які відіграють ключову роль у суспільному поступі країни. Третя риса – це сила наших національних традицій. Ще не так давно людину у вишиванці на вулицях міста сприймали, у кращому випадку, як дивне явище, «архаїку», а у гіршому – мовчки засуджували за «прояв націоналізму». Нині українська

вишивка зрозуміла всьому світу без перекладу. Вона надихає провідних дизайнерів. Її радо вдягають люди в Європі, Америці, Австралії. Поєднання героїзму, рівності і традицій робить вас уособленням нинішньої надзвичайної України. Країни, що має гідність. Країни, що шанує традиції і дивиться у майбутнє. Країни, що здатна захистити себе, – відмітила Іванна Клімпуш-Цинцадзе.

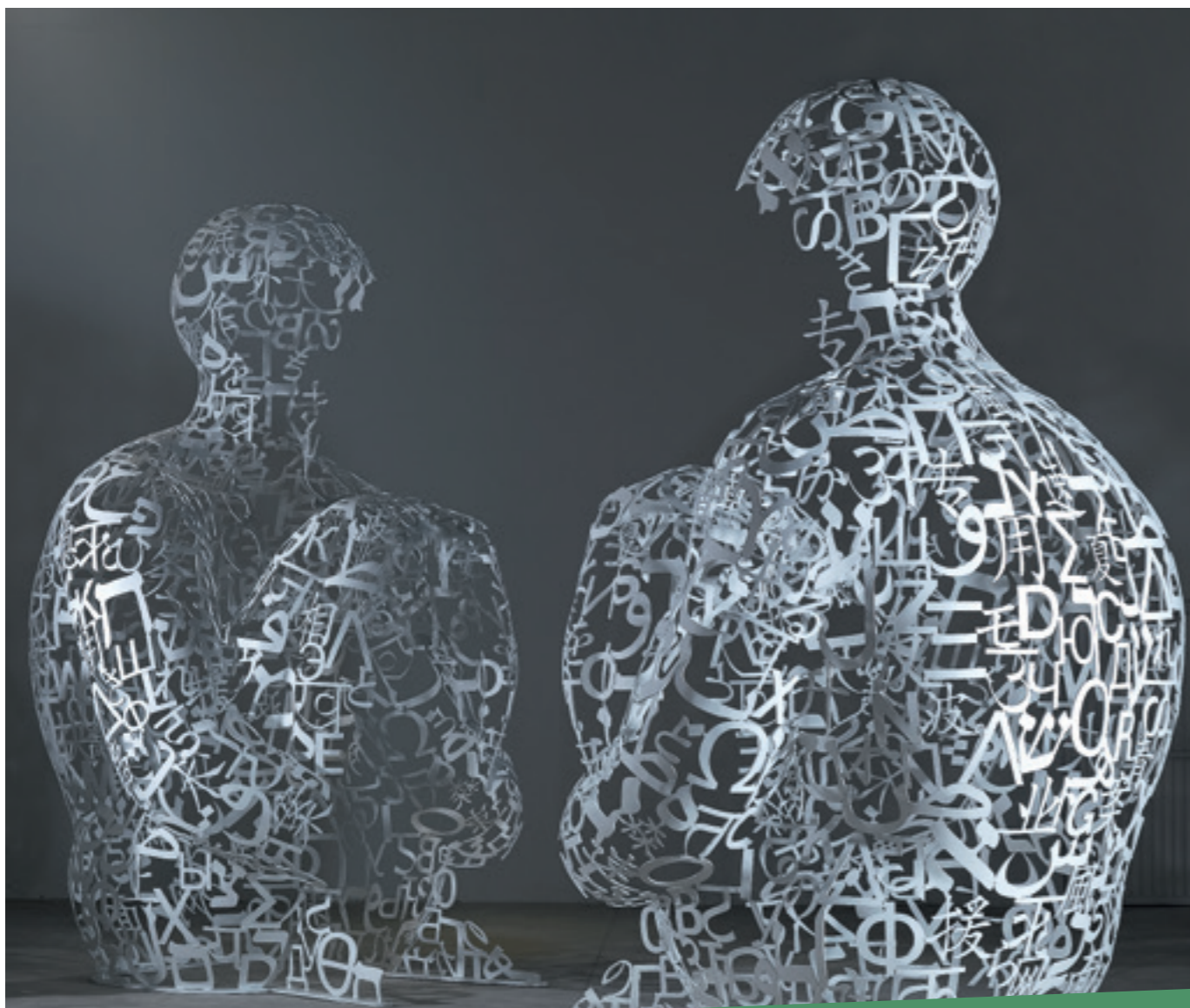
– Тридцять жінок із зони АТО вийшли на сцену продемонструвати сучасну українську сукню. Ми хотіли показати не тільки різноманіття української вишивки, а й розкрити образ сучасної українки. Її зброя – краса та сила волі, але за потреби вона візьме до рук справжню зброю та поїде на схід захищати кордони своєї держави, – розповіла радниця голови Міністерства інформаційної політики Марина Сobotюк.

Міністр культури Євген Нищук додав: – Тут за кожним стоїть історія – волонтерська, добровольча. Коли люди готові віддати життя за Батьківщину і при цьому нести добро та красу, – це неймовірно!

Варто зазначити, що масштабні п'ятиметрові полотна із зображеннями «українських амазонок» підготувала українська художниця Анастасія Білоус, яка мешкає у Лондоні.

– Я сама – українка, і для мене честь брати участь у такому національному проєкті. Це важливо і більше, ніж просто задоволення, – зізналася Анастасія. Організатори зазначили, що після урочистостей з нагоди свята, муралі-полотна направлять на постійну експозицію до США. К

НАТАЛІЯ УСТЬЯНЦЕВА, ТЕТЯНА ФІЛІПЕНКО
ФОТО: ВАЛЕРІЯ ОЛІЙНИКА

ОДНА ДНК

Відомо, що близнюки мають унікальний зв'язок протягом усього життя, який виходить за рамки матеріального сприйняття світу. Чого варта лише вигадана мова – криптофазія, якою спілкуються двоє. Тож дізнаємося детальніше про життя таких людей.

У багатьох в середній школі була така розвага, як анкетування серед однокласників, сьогодні – це метод соціального дослідження у маркетингових компаніях. У спеціальних зошитах однолітки писали короткі відповіді на дитячі запитання: «Який твій улюблений колір?», «Чи є домашні тварини?», «Що думаєш про мене?». Так учні довідувалися більше один про одного. Зростала внутрішня комунікація. Пам'ятаю, що мене вразили ідентичні відповіді близнюків із паралельного класу. Вони навіть малюнок однаковий мені зробили, лише кольори були різні.

Коли довідалася, що у Держприкордонслужбі служать близнюки, одразу згадала шкільне анкетування. Стало цікаво, чи зберігається ментальний зв'язок між ними у дорослому житті, наскільки відповіді можуть бути ідентичними через багато років. Результати вражають. Офіцери відкрито поділилися тим, як хитрували завдяки зовнішній схожості, чому удвох вирішили носити погони і що найбільше цінують один в одному.

МИКОЛА БУЧКОВ

Флагманський інженер-механік,
Відділ Морської охорони,
Південне регіональне управління, капітан III рангу

ПАВЛО БУЧКОВ

Командир електромеханічної
бойової частини (БЧ-5) КрМО «Г. Куроп'ятников»,
капітан III рангу

МІЙ БРАТ ДЛЯ МЕНЕ

Микола: Друг, радник та опора. Він завжди прийде на допомогу у складній ситуації, підтримає добрим словом, надасть розумну пораду.

Павло: Опора та рідна душа. Він завжди готовий прийти на допомогу не зважаючи ні на що. З ним повсякчас є про що поговорити, ми дуже часто радимось.

НАЙПРИЄМНІШІ СПОГАДИ ДИТИНСТВА

Микола: Це, перш за все, час, що ми проводили з батьком. Він завжди намагався розвинути в нас силу волі, лідерські якості, фізичні вміння. Все це він демонстрував особистим прикладом: якщо це була ранкова пробіжка, він бігав поряд з нами, якщо гра у футбол – він був капітаном нашої команди, триденний похід на море – як тут без нього. Він завжди знаходив для нас час, якою б складною не була його робота.

Павло: У нашому дитинстві, а цей час припав на початок 90-х років, не було гаджетів та інших предметів дозвілля, без яких сучасні діти не уявляють свого життя. Тому було дуже здорово проводити час на вулиці, разом зі своїми однолітками. Оскільки ми мешкали на Кримському півострові, то літом багато часу проводили на морі. Ми рано навчилися плавати (приблизно у три роки) та після цього нас майже неможливо було вигнати з води. В той час ми ще не здогадувалися, що станемо морськими офіцерами. Нашу любов до моря розділяли й батьки: Савелій Іванович та Ірина Миколаївна. Кожного року під час літньої відпустки вони влаштовували нам похід із ночівлею на одному з найкрасивіших пляжів південного берега Криму, що має назву «Срібний» або «Ближній», як його називають місцеві. Ці походи назавжди залишили приємний спогад у моїй душі: шум вечірнього моря, багрянний захід сонця, легкий бриз та крики чайок – все це неможливо забути і не любити.

У ВІДНОСИНАХ ІЗ БРАТОМ НАЙБІЛЬШЕ ЦІНЮЮ

Микола: Здатність надати об'єктивну та правдиву відповідь на мої запитання. Він не буде говорити мені те, що я хочу почути, а висловить свою незалежну думку, незважаючи на те, сподобається вона мені чи ні.

Павло: Насамперед у наших стосунках із братом я ціную відкритість та водночас повагу до особистого простору. Ми знаємо один про одного майже все, але розуміємо, що деякі речі настільки особисті, що їх не треба знати нікому, навіть братові.

ЗАРАЗ МИ, ЗВІСНО Ж, ВІДРІЗНЯЄМОСЬ І ОДЯГОМ, І ДЕЯКИМИ РИСАМИ ХАРАКТЕРУ. ПРОТЕ ВРАХОВУЮЧИ, ЩО МИ МОРЯНИ-ПРИКОРДОННИКИ, ТА ЩЕ Й В ОДНОМУ ЗВАННІ, КОЛИ МИ ВДЯГАЄМО ВІЙСЬКОВУ ФОРМУ, ЧАСТО СПОСТЕРІГАЄМО ЗДИВОВАНІ ПОГЛЯДИ КОЛЕГ, ОСОБЛИВО ТИХ, ХТО ЩЕ НЕ ЗНАВ, ЩО МИ БЛИЗНЮКИ.

— МИКОЛА БУЧКОВ —

ВІДЧУТТЯ ПОСТІЙНОГО ЗВ'ЯЗКУ З БРАТОМ

Микола: Це невід'ємна частина мого життя та радість спілкування з рідною людиною. Однак такий зв'язок був міцнішим у дитинстві, коли ми постійно проводили час разом. Бували навіть моменти, коли ми без слів розуміли один одного та робили якусь справу, не промовивши жодного слова, бо знали, що думаємо однаково. Цей зв'язок стосувався і емоційної складової. Якщо одному було сумно, інший теж сумував та навпаки, коли один радів, інший відчував те саме. Зараз, коли ми обидва одружені вже не перший десяток років і маємо власні родини, цей зв'язок дещо послабшав. Проте він існує, та, сподіваюсь, ніколи не згасне, бо він для нас означає єдність.

метушні ми забуваємо про це. Однак життя – складна річ і з часом вертає на землю, та й люди, що нас оточують, не завжди є порядними. Все це призводить до накопичення негативу, адже не кожен може самотужки подолати проблеми емоційного або побутового характеру. А щодо вмінь, то кожна людина здатна здобути нові знання, якщо в неї є бажання. Тому якщо я хочу чомусь навчитись, то рухаюсь у визначеному напрямку, поки не досягну своєї мети.

ЧИ ТРАПЛЯЛИСЯ ЯКІСЬ КУР'ЮЗИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВАМИ ТА ВАШИМ БРАТОМ?

Микола: Переважно, вітання з незнайомими людьми. Якщо зі мною хтось вітається, а я його не знаю, я теж вітаюся. А потім телефоную братові та кажу, що з ним щойно привітався. Так, одного разу у дворі будинку, де живе брат, зі мною привітався чоловік: «Привіт, Паша!». Я відповів: «Привіт, я не Паша, я Коля.» А він мені: «Ні, я – Коля, а ти – Паша». Тоді я йому показав посвідчення водія. Бачили б ви його очі, коли він читав у ньому моє ім'я. Так я познайомився із братовим сусідом.

НАСАМПЕРЕД У НАШИХ СТОСУНКАХ ІЗ БРАТОМ
Я ЦІНЮ ВІДКРИТІСТЬ ТА ВОДНОЧАС ПОВАГУ
ДО ОСОБИСТОГО ПРОСТОРУ.

— ПАВЛО БУЧКОВ —

ДРУЖБА ДЛЯ МЕНЕ

Микола: Це впевненість у підтримці в будь-якій ситуації та здатність надати таку підтримку в скрутну хвилину. Дружба – це спільна справа, а не «гра в одні ворота».

Павло: Одне з найважливіших понять у житті. На своєму життєвому шляху людина може мати багато знайомих, а друзів – одиниці. Дружба – це довіра, відчуття комфорту і захищеності, що у важку хвилину ти не один і допомога обов'язково прийде!

МЕНІ НАЙБІЛЬШЕ ПОДОБАЄТЬСЯ

Микола: Проводити час із моєю родиною. Я не хочу, щоб моя донька, котрій зараз два роки, відчувала недостатню увагу з мого боку, тому вільний час максимально намагаюся проводити з нею, звісно ж, разом із дружиною.

Павло: Подорожувати із моєю родиною (дружиною Тетяною та синами Олександром і Антоном), особливо на нашому авто. Відкривати для себе нові куточки України та інших країн. Перед кожною відпусткою наші діти із натхненням запитують: «Куди ми поїдемо цього разу?». А ми з дружиною обіцяємо їм, що це буде сюрприз! І завжди подорож виходить яскравою, цікавою, багатою на позитивні емоції...

ВМІННЯ, ЯКЕ ХОТИЛОСЯ Б ЗДОБУТИ

Микола: Мабуть, вчасно прислухатися до власної інтуїції.

Павло: Якщо чесно, то в наш складний час я б хотів бути більш оптимістичною людиною – більше довіряти людям, радіти простим речам: що всі в родині здорові, що завжди є їжа на столі, бо в коловороті щоденної

Павло: Так, звичайно, курйози трапляються із близнюками постійно. Наприклад, часто вітають не знайомі тобі люди. Ми з братом вже навчилися виявляти таких. Коли назустріч тобі йде людина, яку ти не знаєш, та тягне руку, або по-товарицьки посміхається, ми просто вітаємо її, а потім розповідаємо братові, що з ним хтось привітався. Однак, оскільки з почуттям гумору у нас із братом усе добре, іноді ми самі створюємо курйозні ситуації. Одного разу нам було потрібно відновити зачіски і ми пішли до перукарні, але увійшли не удвох, а по черзі. Спочатку підстригли мене. Я розрахувався й вийшов, а через хвилину зайшов брат і сказав: «Чи не могли б ви повторити зачіску ще раз?». Пару хвилин перукарня була паралізована, доки я знов не увійшов. Тільки тоді всі зрозуміли, в чому річ!

ЧИ НАМАГАЛИСЯ В ДИТИНСТВІ ВІДРІЗНИТИСЯ ВІД БРАТА? ЧИ ПРИТАМАННА ТАКА ПОВЕДІНКА ВАМ ЗАРАЗ?

Микола: У дитинстві завжди одягали однаково і нас це не хвилювало. Проте коли нам виповнилося десь по десять років, ми вже хотіли відрізнитися. В цей період ми вдягалися по-різному. Зараз ми, звісно ж, відрізняємось і одягом, і деякими рисами характеру. Проте враховуючи, що ми моряки-прикордонники, та ще й в одному званні, коли ми вдягаємо військову форму, часто спостерігаємо здивовані погляди колег, особливо тих, хто ще не знав, що ми близнюки.

Павло: Звісно, намагалися, хоч це і доволі складно, коли батьки купують вам однакові речі. Якщо близнюки мають однаковий вигляд, то до них однакове ставлення, але ж ми дві різні людини. У кожного свої думки і характер, схожа лише зовнішність. Зараз ми схожі на вигляд, мабуть, лише тоді, коли одягаємо військову форму. Однак це також знайшло своє застосування: тривалий час ми с братом були асистентами у прапороносців загону, бо це було дуже красиво. Зараз цю роль виконують більш молоді офіцери.

ЧИ КОРИСТУВАЛИСЯ СВОЄЮ СХОЖІСТЮ, АБИ ПІДМІНИТИ ОДИН ОДНОГО?

Микола: Не часто. В школі у цьому не було потреби, ми обидва однаково добре вчилися. А от у військовому інституті декілька разів здавали заліки один за одного. І навіть іноді краще, ніж за себе.

Павло: Всі близнюки, яких я знаю, включаючи нас, хоча б раз користувалися своєю схожістю. Всіх хвилює питання: «Чи ходили на побачення замість брата?». Відповідь однозначна – «Ні». Бо з почуттями не жартують! А ось щодо іспитів і заліків під час навчання, то, звісно, – «Так!» Ні, навчались ми удвох добре, але навчання у вищому військовому навчальному закладі супроводжувалося частим несенням добових нарядів. І коли виходило так, що один з нас, стоячи у наряді, був відсутній на заліках, контрольних, то в подальшому, у день передач, ми йшли до різних викладачів та закривали борги з навчання за того з нас, хто був відсутній, як одна людина.

ЧОМУ ПРИКОРДОННИКИ? ЧОМУ УДВОХ?

Микола: Так вийшло, що в дитинстві нам дуже хотілося стати військовими. Батько проходив строкову службу на підводному човні, тому ми хотіли стати моряками. Навіть носили батькові безкозирки, що залишилися в нього після служби. Також нам хотілося бути прикордонниками, бо ми читали багато розповідей про цих відважних та мужніх людей. Згодом ми дізнались, що є така професія – моряки-прикордонники. Тобто можна сказати, що здійснилася мрія дитинства.

Павло: Навчання у Севастопольському військово-морському інституті ім. П.С. Нахімова передбачало службу у корабельному складі військово-морських сил України. Однак вже на першому курсі нам стало відомо, що бойові кораблі є й у Державній прикордонній службі України. Вони не були сучасніші, ніж у ВМС, проте завжди у підвищеній готовності, несуть бойове чергування у мирний час та частіше виходять у море. А що ще нам, молодим і амбітним курсантам було потрібно? Від старших товаришів ми дізналися, що у прикордонники беруть не всіх, а лише кращих. Тому всі сили ми направили на навчання і фізичний розвиток. Закінчивши інститут із золотими медалями, ми мали право обирати місце подальшої служби. Тому на запитання командирів, де бажаємо проходити службу, відповідали однозначно – у прикордонників!!! Так воно й сталося.....

ЧИ СХОЖІ МІЖ СОБОЮ ВАША ДРУЖИНА ТА БРАТОВА?

Микола: Моя та братова дружини не схожі. Моя дружина навчає дітей іноземним мовам, братова – буде військовою кар'єру в ДПСУ.

Павло: Наші дружини зовсім не схожі ані зовнішністю, ані характерами. Кожна з них відображає наш внутрішній світ, наші пріоритети, переваги, бажання. Вони – наші друзі половецьки та, напевно, саме завдяки їм помітна відмінність між мною і братом.

ЧИ ХОТИЛИ Б, ЩОБ У ВАС БУЛИ ДІТИ-БЛИЗНЮКИ?

Микола: Було б добре. Тоді б у кожній дитини була б людина, з якою завжди весело, комфортно і ніколи сумувати.

Павло: Напевно, якщо б у мене не було моїх синів – то хотів би дітей-близнюків, бо на собі відчув усі переваги цього. Однак зараз я не уявляю свого життя без моїх дітей. Сашко старший на 4 роки. Він дуже цілеспрямований і спокійний. Антон навпаки більш енергійний та комунікабельний. Я дуже пишаюся ними і люблю. Іншого мені й не треба!

ВАСИЛЬ МАРЧЕНКО

Старший офіцер
відділу організації прикордонної служби
Управління прикордонної служби АДПСУ,
підполковник.

МИКОЛА МАРЧЕНКО

Старший офіцер (з участі в антитерористичних
заходах) відділу територіальної оборони
та організації антитерористичних заходів
Оперативного управління АДПСУ, підполковник.

МІЙ БРАТ ДЛЯ МЕНЕ

Василь: Найрідніша та найближча людина.
Микола: Більше ніж друг, людина, на яку можна покластися в лиху годину, з яким можна обговорити будь-які питання, отримати поради та допомогу у потрібний час.

НАЙПРИЄМНІШІ СПОГАДИ ДИТИНСТВА

Василь: Найбільше в дитинстві запам'ятався приклад, коли нас із братом батько вчив плавати. Зайшли ми на човні на середину водойми, що в Казахстані, батько нас і кинув у воду. Так ми і навчилися плавати.
Микола: Я народився в сім'ї військового, прикордонника, у зв'язку з цим дуже багато довелось подорожувати різними країнами колишнього СРСР. Мешкав у Казахстані, Туркменістані, Росії, Молдові та отримав багато вражень.

У ВІДНОСИНАХ ІЗ БРАТОМ НАЙБІЛЬШЕ ЦІНЮЮ

Василь: Порядність, чесність, відкритість.
Микола: Чесність, довіру, порядність, взаємодопомогу, наполегливість.

ЧИ ВІДЧУВАЄТЕ ПОСТІЙНИЙ ЗВ'ЯЗОК З БРАТОМ? ЩО ЦЕЙ ЗВ'ЯЗОК ОЗНАЧАЄ ДЛЯ ВАС?

Василь: Це підтримання відносин при будь-яких обставинах та допомога в будь-який час. Можливо, в дитинстві він і був цей зв'язок. Зараз він не відчувається, хоча більшість часу ми проводимо разом із братом на службі.
Микола: Спілкування, підтримка один одного. Постійний зв'язок із братом відчуваю. Маємо можливість щоденного спілкування. Проте в дитинстві він був сильнішим.

ДРУЖБА ДЛЯ МЕНЕ

Василь: Взаємовідносини між людьми, що підкріплюються довірою, порядністю та допомогою в окремих випадках.
Микола: Це чесність, довіра, порядність, відвертість, взаємодопомога, турботливість.

БРАТ ДЛЯ МЕНЕ БІЛЬШЕ НІЖ ДРУГ, ЛЮДИНА,
НА ЯКУ МОЖНА ПОКЛАСТИСЯ В ЛИХУ ГОДИНУ,
З ЯКИМ МОЖНА ОБГОВОРТИ БУДЬ-ЯКІ ПИТАННЯ,
ОТРИМАТИ ПОРАДИ ТА ДОПОМОГУ
У ПОТРІБНИЙ ЧАС.

— МИКОЛА МАРЧЕНКО —

МЕНІ НАЙБІЛЬШЕ ПОДОБАЄТЬСЯ

Василь: Проводити час із друзями, мандрувати, рибалити та займатися спортом.
Микола: Подорожувати, відпочивати, а іноді й працювати, якщо робота принесе задоволення.

РИСА, ЯКУ Б ВАМ ХОТИЛОСЯ МАТИ? ЧИ, МОЖЛИВО, ЦІКАВО ЗДОБУТИ ЯКЕСЬ НОВЕ УМІННЯ?

Василь: Іноді бути більш стриманішим на службі.
Микола: Хотів би бути більш стійким, менш емоційним і стриманішим у певних моментах.

ЧИ ТРАПЛЯЛИСЯ ЯКІСЬ КУРЙОЗИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВАМИ ТА ВАШИМ БРАТОМ?

Василь: Звичайно траплялися та трапляються і досі, під час проходження служби в АДПСУ. Багато знайомих брата та військовослужбовців, що з ним проходили службу, плутають нас при зустрічі. Дуже багато таких ситуацій.
Микола: Так, звичайно, курйози були і зараз також мають місце.

ЧИ НАМАГАЛИСЯ У ДИТИНСТВІ ВІДРІЗНЯТИСЯ ВІД БРАТА? ЧИ ПРИТАМАННА ТАКА ПОВЕДІНКА ВАМ ЗАРАЗ?

Василь: Звичайно, ми зовні схожі, а риси характеру трохи відрізняються.
Микола: Ні, в дитинстві не намагався відрізнитися від брата, спеціально нічого для цього не робив. Ми і так маємо певні відмінності. І зараз відрізняємось характером, поведінкою.

ЧИ КОРИСТУВАЛИСЯ СВОЄЮ СХОЖІСТЮ АБИ ПІДМІНИТИ ОДИН ОДНОГО?

Василь: Не так часто як хотілося, але декілька ситуацій було під час навчання в НАДПСУ. Брат за мене складав вірш румунською мовою.
Микола: Так, звичайно схожість використовували і в шкільні, і в курсантські часи.

ЧОМУ ПРИКОРДОННИКИ? ЧОМУ УДВОХ?

Василь: Пішли за батьком. Виросли на кордоні. Подобається професія.
Микола: У зв'язку з тим, що народився в сім'ї прикордонника, та й, на мою думку, військовий – це робота для справжніх чоловіків.

ЧИ СХОЖІ МІЖ СОБОЮ ВАША ДРУЖИНА ТА БРАТОВА?

Василь: Я не одружений, але можна проекспериментувати.
Микола: Неодружений.

ЧИ ХОТИЛИ Б, ЩОБ У ВАС БУЛИ ДІТИ-БЛИЗНЮКИ?

Василь: Хотів, але дружину трохи було б жаль. Дуже важко з двома вполатись одночасно.
Микола: Так, звичайно хотів би. К

Підготувала НАТАЛІЯ УСТЬЯНЦЕВА

- ▶ З 1980 року народжуваність близнюків у світі збільшилася більш ніж на 70%.
- ▶ Криптофазія – мова, створена близнюками, яку розуміють тільки вони. Малюки неправильно і невизначено вимовляють слова, розуміючи один одного й використовуючи певні манери, фізичні жести. Тому, здається, що у них є своя власна мова.
- ▶ Дослідники з Падуанського Університету в Італії виявили, що близнюки починають зв'язуватися один з одним в утробі матері вже в 14 тижнів.
- ▶ Кандідо Годой (Candido Godoi) – світова столиця близнюків, що у Бразилії. 8% новонароджених тут – близнюки, а в іншій частині Бразилії їхнє число становить лише 1%.
- ▶ Близнята мають одну і ту саму ДНК, проте у них різні відбитки пальців.
- ▶ Нігерія може похвалитися найвищим показником народжуваності близнюків, а Китай – найнижчим.
- ▶ У полярних ведмедей майже завжди народжуються близнюки.
- ▶ Одне з найбільш дивних повір'їв щодо двійнят свідчить, що такі діти – це не що інше, як один чоловік у двох іпостасях. Тому у деяких народів прийнято давати народженим близнюкам одне ім'я. У 9-річному віці їм належить тягнути жереб. Той з пари близнюків, хто витягне червоне зернятко рису, буде продовжувати носити ім'я, дане йому при народженні. А ось його брата чи сестру називатимуть просто «Другий».
- ▶ Долі близнюків часто бувають дуже схожі, навіть, якщо дітей розлучили від самого народження.

ПРИМІТКИ НА ПОЛЯХ

Кордони – компонент державності. І сьогодні в умовах гібридної та інформаційної війни українські рубежі доводиться захищати не лише у фізичному, але і в інформаційному просторі. Кордони, що існують на географічних картах, сприймаються як щось незмінне, тож мають потужний вплив на свідомість. Картографічна галузь, що і нині оповита ореолом втаємничення, досить складна для розуміння звичайних користувачів. Натомість картами легко скористатись як інформаційною зброєю – в ідеологічних та пропагандистських цілях.

Україна, що має у своєму складі анексовану і тимчасово окуповану територію, вже кілька років поспіль відстоює свою державність і боронить кордони від російської агресії. Водночас вітчизняній дипломатії доводиться захищати право на недоторканність держрубежу на географічних мапах. Через недбалість, недалекоглядність чи навіть зумисно іноземні картографи час від часу зображають Україну без Криму.

Таких інцидентів чимало, зрозуміло, що російські картографи свідомо позначають Крим як територію РФ, натомість європейські картографи посилаються на прагнення донести до користувачів максимально точні реалії або банальну неуважність працівників видавництва.

У лютому 2016 року польське видавництво «Галілеос» видало політичну карту Європи, у друкованій версії якої Крим вказаний як територія РФ, а в електронній зазначено, що півострів є спірною територією. Посольство України в Польщі звернулося з вимогою виправити помилку. Продаж карти з «російським» Кримом було зупинено, а електронну версію знято із сайту видавництва.

Авторитетне видавництво Оксфордського університету випустило підручник з географії, позначивши Крим як територію Росії. Посольство України обурилося цим і попередило, що такі помилки можуть знеславити видавництво.

Газета USA Today в лютому 2015 року опублікувала карту України без Кримського півострова. На прохання прокоментувати цей інцидент редакція не відреагувала.

Італійський аналітичний журнал Limes опублікував матеріал, в якому розповідається про бойові дії, які вела Росія в 2015 році. При цьому Крим у матеріалі зазначено як частину РФ.

НА РЕСУРСІ GOOGLE ІСНУЮТЬ ТРИ ВЕРСІЇ ОДНІЄЇ Й ТІЄЇ Ж КАРТИ КРИМУ: УКРАЇНСЬКА ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНА, ДЕ КРИМ НАЛЕЖИТЬ УКРАЇНІ Й ПЕРЕБУВАЄ ПІД РОСІЙСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ. ТРЕТЯ – РОЗРАХОВАНА НА РОСІЙСЬКИЙ СЕГМЕНТ, ПОЗНАЧАЄ КРИМ ЯК РОСІЙСЬКИЙ.

Посол України в Італії звернувся в редакцію журналу з вимогою виправити карту відповідно до норм міжнародного права.

У Франції Соціально-економічний атлас видавництва «Ларус» на 2016 рік також позначив Крим як територію РФ. Посол України у Франції офіційно звернувся до видавництва, підкресливши, що влада цієї країни однією з перших виступила на захист територіальної цілісності України.

На ресурсі Google існують три версії однієї й тієї ж карти Криму: українська та міжнародна, де Крим належить Україні й перебуває під російською окупацією, третя – розрахована на російський сегмент, позначає Крим як російський.

Така двозначність не на користь України, а крім того демонструє потужний інформаційний тиск з боку агресора і необхідність захисту національної безпеки в цій сфері. Водночас в галузі карто-

РОСТИСЛАВ ІВАНОВИЧ СОССА

графування українських теренів і без того досить проблем, які варто висвітлити, звернувшись до експерта.

Про особливості картографування країни та пропагандистські тенденції в царині картографії «Кордону» розповів президент Української картографічної асоціації, завідувач кафедри картографії та геопросторового моделювання Національного університету «Львівська політехніка» доктор географічних наук Ростислав Іванович Сосса. Понад двадцять років він очолював Державне науково-виробниче підприємство «Картографія», а певний час керував Державною службою геодезії, картографії та кадастру України.

Ростиславе Івановичу, розкажіть, будь ласка, як відбувається нанесення кордонів на карту?

Договірно-правове оформлення державного кордону – це складний комплекс правових, організаційних і картографо-геодезичних заходів. Власне, послідовно виконують два процеси: делімітацію і демаркацію. В рамках делімітації визначають і узгоджують між сторонами проект лінії кордону на великомасштабних топографічних картах. Для цього залучають представників суміжних районних і обласних органів місцевої

влади, працюють експертні робочі групи, спільні комісії, які на підставі низки документів наносять кордони на карті. Важливо на карті якого масштабу наносять кордони. Від цього залежить точність, детальність відображення ситуації. Карта має бути актуальною, бо якщо вона застаріла, на ній щось може бути не показано і тоді виникають проблеми. Наприклад, кордон проходить по фарватеру ріки, під час повеней наміло острів, на карті його не було, приходять на місцевість – а там острів. Постає питання: чий це острів? Відомими є події, пов'язані з островом Даманським на річці Уссурі, коли радянські картографи в 1960-ті роки невірно показали проходження кордону. Тоді виникла тяжба між Радянським Союзом і Китаєм, що привела до застосування ракетних установок «Град». Врешті згодом Єльцин потихеньку передав острів Китаю. Делімітацію проводять на картах масштабів 1:10000, 1:25000 та 1:50000, чим більший масштаб, тим краще. Перед цим слід провести оновлення топографічних карт. Делімітаційні роботи завершуються підготовкою проекту договору про державний кордон, протоколу-опису проходження кордону та альбому топографічних карт.

Другий етап – демаркація, що полягає у вивезенні проекту лінії кордону на місцевість і встановленні прикордонних знаків. Етап закінчується складанням проекту протоколу про

ІНОДІ КАРТИ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ДЛЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ ЦІЛЕЙ. ОДИН З РІЗНОВИДІВ ТАКИХ КАРТ – КОЛИ ЯКІСЬ ДЕРЖАВИ ВКАЗУВАЛИ СПІРНІ ТЕРИТОРІЇ СВОЇМИ.

демаркацію кордону, альбому топографічних карт, каталогу координат прикордонних знаків та інших демаркаційних документів. Під час демаркації бувають казуси, розкажу про один з власного досвіду. У смугі українсько-молдовського кордону з молдовської сторони є місто Бассараб'я (Бассарабка). Провели делімітацію, приїхали на місцевість, а там два дев'ятиповерхові будинки стоять на українській території. Виявилось, що ще в радянські часи голова колгоспу сусіднього українського села дозволив молдовській місцевій владі ті будинки звести, а замість цього йому кілька кілометрів дороги до ферми зробили.

Як може так статися? Адже під час делімітації мають все врахувати?

Причини можуть бути різні: або була не актуальна карта, або десь недогледіли. У переговорному процесі під час делімітації беруть участь представники міністерств і відомств, чий об'єкт власності є на прикордонних землях. Наприклад, Дубоссарська гідроелектростанція, побудована українською стороною. Під час делімітації представники від міністерства енергетики забули, що одна з виробничих будівель тієї ГЕС знаходилась на молдовському березі. Тобто на момент делімітації слід це було врахувати. До делімітаційної карти додається опис прохо-

дження кордону, тобто є графічне зображення і описове, що кордон проходить по фарватеру ріки, по дорозі, по лісопосадці, з лівої сторони чи з правої. Всі ці нюанси обговорюють і записують, тому що кордони – це великі відстані, одразу не обійдеш по полях і лісах, треба багато людей і часу.

Процес делімітації проходить в кабінетах, за участі представників від кожної сторони, наприклад землевпорядники повідомляють, що колись передали цю землю сусідам, ділянка оброблялась колгоспом на території іншої держави. Зокрема, на українсько-білоруському кордоні було багато випадків, коли колгоспи мали поля та сіножаті на іншій території. Тому під час делімітації проводять взаємообмін земельними ділянками приблизно однакової площі.

Тобто адміністративний кордон між колишніми союзними республіками більш складна ділянка, аніж західний?

Кордон колишнього Радянського Союзу був демаркований і після проголошення незалежності проводилося лише редемаркація. Загалом цей кордон відпрацьований. Більше проблем дійсно з кордоном між колишніми союзними республіками. Це був адміністративний кордон, там не було прикордонників, він не був позначений прикордонними знаками, тож іноді до нього доволіно відносились, зокрема колгоспи могли обробляти землі на території сусідньої республіки. Або дорога була побудована по рельєфу, як зручніше, і заходила на сусідню територію. Тоді під час делімітації узгоджується обмін рівноцінними шматочками території: тут пару гектарів віддали, тут заберемо.

Хто саме має слідкувати за делімітацією, аби все врахувати?

До складу експертних робочих груп і державних комісій входять відповідальні представники різних міністерств і відомств, які мають про це дбати. Особлива відповідальність лежить на державній картографо-геодезичній службі, яка забезпечує картографо-геодезичну складову процесу встановлення державного кордону, насамперед актуальними картографічними даними.

Трапляється, що кордон змінюється через природні зміни рельєфу?

Найбільш показовим є приклад не на нашу користь, коли внаслідок делімітації українсько-молдовського кордону Молдова отримала вихід до Дунаю і стала фактично морською державою. Це мінус українській державі. Згідно з описом проходження попереднього адміністративного кордону, він мав виходити на гирло річки Прут на Дунаї. Під дією відцентрової сили обернення Землі русло Прута змістилося

на захід. І згідно з описом, де вказувалось, що кордон виходить на річку, мала бути відкоригована лінія кордону з останньої точки повороту на нове гирло. Але залишили попередню лінію кордону, і Молдова одержала вихід до Дунаю, побудувала тут порт, а український порт Рені втратив своє значення.

На якому етапі змінюються кордони внаслідок війни, якщо певні території, скажімо, окуповані чи анексовані, як нині в нашій країні?

Офіційно українські кордони незмінні, згідно з конституцією Крим і Донбас є територією України. Тому ми показуємо на картах ці території українськими. Росія на своїх картах показує Крим російським, ми відслідковуємо, як хто позначає у світі. Недавно був випадок, коли українське посольство в Будапешті підняло питання щодо карти Європи, де Крим був показаний як російський. Це складний момент, бо є офіційна сторона: де-юре Крим територія України, і де-факто: Крим анексувала Росія. А картографи

мають достовірно зображати місцевість. Тобто з правової сторони – це територія України, але де-факто, якщо людина їхатиме автомобілем, то перед нею з'явиться пропускний пункт. Слід показувати на карті, що це територія України з приміткою, що землі тимчасово окуповані. Це було би вірно. Проте багато видавництв показують Крим територією Росії. Не таємниця, що Росія любить свої інтереси в Європі і світі, витрачає кошти на просування так званої ідеї «русского мира» і нав'язує вигідне їй зображення території на карті. Україна тут очевидно не допрацьовує. Приклад Будапешта, коли дипломати заявили про прецедент, і це позитивний момент. Слід так діяти завжди.

Чи існують міжнародні стандарти щодо відображення спірних територій? Чи Україна може лише протестувати на рівні дипломатії?

Офіційних стандартів немає. Україна може звертатися в ООН, наголошуючи, що це наша територія, вимагаючи – відобразити як Україну, але це буде лише рекомендацією. На жаль, Україна недостатньо використовує громадські організації. Можна виступати на рівні Українського географічного товариства і Міжнародного географічного союзу. Це потрібно робити, щоб люди замислились над цим.

Існують невизнані держави, зокрема наша країна не визнає незалежності Косово, визнаного більшістю країн світу. Українські картографи, показуючи цю територію на карті автомобільних шляхів, у примітці зазначають, що Косово Україною офіційно не визнано. Однак для мандрівника-автомобіліста це вже є певним сигналом.

Тобто якщо територія спірна, кожен картограф покаже її відповідно до того, як визнає ці території саме його країна, тобто країна, де буде видано карту?

Так, але є території, які є спірними досить давно. Скажімо землі між Індією і Пакистаном, десь в горах більш як півстоліття спірні, їх і позначають як спірні. Крім кордонів існують ще демаркаційні лінії розмежування. Наприклад, між Північною і Південною Кореєю. Там

демаркаційна лінія встановлена силами ООН, але це не державний кордон. І ці демаркаційні лінії представлені на картах. Невизнані самопроголошені держави здебільшого не показують. На більшості карт Аджарія та Південна Осетія представлені як територія Грузії, але не на російських картах.

Чи відрізняється процес створення електронних і паперових карт?

Зараз усі карти створюють в електронному вигляді, а потім друкують на папері. Тому змістовної різниці між цими картами немає, є лише технологічні аспекти.

Найбільш достовірними вважаються топографічні карти, вони мають статус державних. На топографічних картах державний кордон наноситься за матеріалами демаркації. Якщо не виконано демаркаційні роботи, то – за матеріалами делімітації. А уже з топографічних карт кордон наноситься на карти довідкові, політичні тощо. Оскільки матеріали демаркації як документ

топографічних карт. За матеріалами топографічних знімків створювали топографічні карти масштабу 1:10000. На основі цієї карти готували топографічні карти масштабу 1:25000. На підставі карти масштабу 1:25000 створювали карти масштабу 1:50000. Карті масштабів 1:10000 і 1:25000 створювали цивільні картографи, а від масштабу 1:50000 і дрібніше – військові. У 70-80-х роках ХХ ст. радянська військова топографічна служба була зорієнтована на картографування зарубіжної території і не вистачало потужностей для створення карт на свою територію. Тож багато аркушів топографічних карт масштабів 1:50000 і 1:100000 створювали цивільні картографи. А потім лише додавали напис «Генеральний штаб».

Крім того, був ще фінансовий момент. Радянський Союз завжди намагався применшити видатки бюджету на оборонні цілі. Кошти виділяли на цивільне відомство – Головне управління геодезії і картографії – для виконання геодезичних і картографічних робіт. Однак карти призначалися для військового відомства. Тобто не можна говорити, що військові карти точніші і кращі. Це міф, пов'язаний із таємничістю усього, що стосувалося військової галузі, включно з картами.

Чи можуть старовинні карти бути підтвердженням нинішніх кордонів? І чи є карти, досить інформативні в цьому сенсі?

України як держави не було в ті давні часи, коли створювали старовинні карти, тож і не було відображення її державних кордонів. Картографування території України займалися картографічні служби держав, які володіли цими землями, тобто Російська імперія і Австро-Угорщина. Ми можемо говорити про кордони тільки в рамках проголошення незалежності в період Української революції 1917-1921 рр. Власне, нещодавно відбулася презентація карти «Українська Центральна Рада», коли

високого рівня мають обмеження в доступі, то не кожен видавець має до них доступ. А державна картографічна служба, яка створює державні топографічні карти, звичайно, такий доступ має і відповідно наносить держкордон на топографічні карти, а з них вже переносять на різні довідкові карти.

Після проголошення незалежності України сфера картографічної діяльності стала демонополізованою, бо в радянські часи всі картографічні роботи були надзвичайно утаємничені. З одного боку, це пояснювалось тим, що цивільна картографічна служба входила до військово-промислового комплексу. З другого боку, був суворий режим і обмеження щодо таємності картографічної інформації. Зараз у сфері створення карт практично всі обмеження знято.

Військові і цивільні карти відрізняються? Існує думка, що в туристичній сфері краще користуватися військовими картами, як більш точними.

Ні. Це ореол таємничості військових карт. Цей шлейф тягнеться з радянських часів, коли карти масового попиту створювали на спотвореній географічній основі. Топографічні карти мали точну основу. Зараз всі карти створюють на точній основі.

Щодо створення топографічних карт в СРСР. Раніше була певна послідовність створення

були проведені нові лінії кордонів. До речі, 10 березня 1918 року у складі військового міністерства УНР було створено Головну геодезичну управу як картографічну службу, яка мала функції загальнодержавного органу.

Кордони раніше проводили так само як зараз: делімітація і демаркація. На жаль, в Україні дуже мало збереглося матеріалів тодішніх демаркацій кордонів, що проходили на наших землях. Лише у Державному історичному архіві України, м. Львів зберігаються демаркаційні карти між Австро-Угорщиною та Росією, де позначене проходження кордону по річці Збруч. Це цікаве джерело, карта великого масштабу 1:28800, тож на ній докладно показано місцевість. У радянські часи демаркацією займалося військово відомство і всі матеріали залишилися у Москві.

У XVI-XVII ст. за польської влади демаркацію проводили з турками і татарами у Дикому Полі, на старовинних картах це відображено. Проте слід розуміти, що тоді демаркація могла тривати десятки років, і ніяких державних топографічних карт не було. Переважно видавали карти дрібного масштабу, зрідка середнього, тобто не можна стверджувати, що кордони там показані точно. Старовинні карти не є матеріалом для розгляду кордонів ще й тому, що не мали належної картографічної основи. Чим докладніша ця основа, тим точніше можна провести

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НЕ ЗАВЖДИ СПРИЯТЛИВІ ДЛЯ КАРТОГРАФІВ. БО ДО СТВОРЕННЯ КАРТ ВСЕ БІЛЬШЕ ЗАЛУЧАЄТЬСЯ ЛЮДЕЙ, ЯКІ НЕ ВОЛОДІЮТЬ АЗАМИ КАРТОГРАФІЇ. А ПОПРИ ТЕ ІСНУЮТЬ ЗАКони СТВОРЕННЯ КАРТ, ТОЖ В ІНТЕРНЕТІ МОЖНА ПОБАЧИТИ, ПРЯМО СКАЖЕМО, НЕДОЛУГІ КАРТИ.

кордон, який часто іде по природних рубежах: річці, по дорозі, краю лісу, гірському хребту. Старі карти мають спрощену основу, тобто методично закладено, що кордон показаний не точно. Тим більше у XVI-XVIII ст. карти перевидували упродовж довгого часу, іноді до ста років, не вносячи жодних змін. Недавно досліджував карти території України XVI ст. в атласах А. Ортелія і Г. Меркатора, карти В. Городецького і А. Пограбкі. Одного разу проведені адміністративні межі перенесли з карти на карту без змін і уточнень. Тобто до цих карт треба ставитися з обережністю і робити глибокий аналіз їх достовірності.

Чи може бути карта засобом пропаганди, як це було, скажімо, під час першої світової, коли Росію позначали у вигляді спрута?

Так, іноді карти використовують для пропагандистських цілей. Карті, де, скажімо, Росію зображають у вигляді ведмеда чи спрута, це радше символічні чи алегоричні карти. Зараз таких немає. Пропагандистські карти пропагують щось, наприклад, у радянські часи історичних карт практично не було. Однак держава видавала серію карт Другої світової війни про визволення міст – для виховання патріотизму. Це один тип пропагандистських карт. Інший різновид – коли якісь держави вказували спірні території своїми. Це саме пропагандистська карта, наприклад, в Японії видавали карти, де Курильські острови показували японською територією. Так само служать пропаганді карти, де Крим показаний територією Росії. Бажане видають за дійсне. У свою чергу, 2014 року після анексії Криму і подій на Донбасі ДНВП «Картографія» видало

серію карт «Україна Єдина» – я вважаю їх просвітницькими, хоча з іншого боку – це пропаганда нашої історії, патріотизму. На цих картах показано поширення українського етносу, мови, як відображені українські етнічні території на вітчизняних картах, на першій лінгвістичній мапі України чи виданнях європейських картографів початку ХХ ст., що викликають більше довіри як неупереджені. Загалом такі видання виконують інформаційну і пропагандистську функцію. Такі карти містять як здоровий зміст для пропаганди, так і змінену інформацію, що впливає на людей на рівні підсвідомості. В першу чергу, це вплив на населення щодо сприйняття ними спірних територій.

У якому стані нині картографічна галузь, чи багато зараз карт видається?

Паперова картографія зменшує обсяги видань, є тенденція до переходу картографічної інформації в електронний вигляд. Молодь карти майже не купує, а користується смартфонами, тож карти перейшли туди. Звичайно, ці карти теж створюють картографи. Сучасні тенденції не завжди сприятливі для картографів, бо до створення карт все більше залучається людей, які не володіють азами картографії. А попри те існують закони створення карт, тож в Інтернеті можна побачити, прямо скажемо, недолугі карти. Якщо ми говоримо про особливості сучасного розвитку картографії, то картографічна інформація стала доступнішою, її багато, різної якості в електронному вигляді. Електронні карти створюють як професійні картографи, так і любителі. Існують різні проекти, зокрема Google, Open Street, де можна знайти актуальну інформацію. Ці карти не бездоганні, але заслуговують на увагу, бо залучають роботу любителів, фанатів картографії, які добре знають місцевість, де вони проживають, актуалізують її і в такий спосіб спільними зусиллями можна одержати досить актуальну карту. Open Street – досить поважний продукт, яким можна користуватися. Щодо Google Maps то вони зручні і прості у побуді, не надто точні метрично, але для користування цього достатньо. **К**

Бесіду вел Леся МЕДВЕДЕНКО

СОЦМЕДІА НИНІ ЗАЙНЯЛИ ПОЗИЦІЮ, ЩО СИЛЬНІША САМОЇ РЕАЛЬНОСТІ. КОЛИСЬ ТАК СПРИЙМАЛОСЯ КІНО, ЯКЕ Й БУЛО СПРАВЖНЬОЮ РЕАЛЬНІСТЮ, А ДІЙСНІСТЬ НЕ ВІДІГРАВАЛА ЖОДНОЇ РОЛІ, ОСКІЛЬКИ У ЛЮДСЬКІЙ ПАМ'ЯТІ ЗБЕРІГАЄТЬСЯ ЕТАЛОН, А НЕ ВІДХИЛЕННЯ ВІД НЬОГО.

ФЕНОМЕНИ М'ЯКОЇ СИЛИ

Створення віртуальної реальності приходить у пропаганду, операції впливу та інформаційну війну з досвіду масової культури. Цей перехід зрозумілий, оскільки масова культура досягла серйозних результатів щодо масовості та охоплення населення будь-якої країни, ставши найпотужнішим інструментом глобалізації. Зникнення СРСР також можна вважати кроком до глобалізації, оскільки інструментарій розвалу (не верхівки, що мала інші мотиви, а населення) відбувався по лінії масової культури.

Масова культура давала нові образи поведінки та ментальності і зробила це у максимально ефективній формі, наприклад, за допомогою візуалізацій західного кіно. Найбільш цікавим матеріалом у телепередачах, що гоміли Захід, була візуальна інформація про цей Захід.

Відбувалися два паралельні процеси, направлені на протилежні цілі: з боку джерела комунікації і з боку споживача. В ідеологічному конструюванні джерела Захід був «породженням пекла», натомість у побутовому конструюванні споживача – свого роду «щастям».

Все це можна визнати певним варіантом гібридної війни, що породжував когнітивний дисонанс у свідомості мільйонів. На побутовому рівні це підтверджувала ціла низка об'єктів (джинси, кулькова ручка), які радянська промисловість нездатна була виготовити. Якщо радянський супутник вплинув на трансформацію американської системи освіти, то американські джинси, рок, кіно і навіть «жуйка» стали серйозною протиотрутою від радянської пропаганди. Зовнішній ворог завжди гуртує суспільство довкола свого лідера, створюючи нові захисні властивості. Коли ворог офіційний на побутовому рівні перестав бути ворогом, то і захисні механізми зникли.

На сучасному етапі гібридна війна поступово втрачає характер «гібридності» і стає більш традиційною, що дозволяє багатьом стверджувати, що у власне гібридній війні немає нічого нового. Однак нове існує, але слід зауважити, що більшою мірою воно присутнє на ранніх етапах.

Чому виявляється, що гібридна війна пов'язана з будівництвом віртуальності? Можемо назвати кілька чинників.

З одного боку, це війна, де ціль атаки – в першу чергу, цивільне населення. А тому і атака має зміститися в інформаційний та віртуальний простір.

З другого боку, це довготривала війна, де збройний конфлікт є її завершальною частиною. З третього, це війна, у якій власне військова складова мало піддається вимірюванню, що до певного часу не дозволяє зрозуміти, на чию боці виграш. З четвертого боку, це війна, де стає різко завищеною роль медіа, коли сказане ними стає важливішим за те, що відбувається в реальності. Інформаційний продукт у вигляді інтерпретації виявляється сильнішим за будь-який фізичний продукт.

Феномен м'якої сили також є акцентуванням символічного на протипагу фізичному. Це проявляється у досить жорсткій орієнтації на аудиторію, на потребу внесення змін у її поведінку. М'яка сила відрізняється залежно від країни її споживання. Наприклад, Британія, зацікавлена у появі іноземних студентів, акцентує увагу на своїх університетах, науці, культурі. Японія запускає свою м'яку силу у ті країни, куди скеровано її бізнес.

Росія, наприклад, все більш чітко проводить розуміння цієї війни нового типу. Генерал-полковник Андрій Картаполов, командуючий Західного військового округу, що народився 1963 року, запропонував наступне розуміння війн нового типу. Він вносить, наприклад, такі акценти:

- «у новій війні практично вся територія країни є лінією фронту»,
- «війни нового типу ніколи не оголошуються і ніколи не закінчуються»,

- «до війни країни можуть мати дружні стосунки, але третя сила може активувати конфлікт». Тобто виходить, що цивільний компонент є визначальним на всіх етапах цієї війни. Можна пригадати інноваційну ідею Девіда Кіллаллена про те, що війна з повстанцями має бути орієнтована не на ворога, а на населення, оскільки саме від підтримки населення залежить життя повстанців.

Гібридна війна пов'язана з непрямыми діями Ліддел Гарта, який вбачав мету стратегії у придушенні опору противника, визначав непрямі дії наступним чином: «Прямий тиск завжди веде до посилення опору супротивника, так відбувається зі снігом: що сильніше стискається сніг, тим він стає щільнішим і повільніше тоне. Як у політиці, так і у військовій стратегії або інакше. Як у дипломатичній стратегії, так і у військовій стратегії, непрямі дії є найбільш ефективним засобом порушення психологічної та фізичної стійкості противника, створюючи умови для його розгрому».

Картаполов також прирівнює непрямі дії до гібридної війни. Три типи виділені окремо:

- політичний, економічний, інформаційний та психологічний вплив на противника,
- дезорієнтація політичного і військового керівництва держави-жертви, нагнітання невдоволення серед населення,
- підготовка озброєних загонів опозиції і переміщення їх у район конфлікту.

СОЦМЕДІА СТАЛИ СЬОГОДНІ ГОЛОВНИМ ШАСТЯМ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ, ОСКІЛЬКИ ВНАСЛІДОК ЇХ РОЗВИТКУ ЛЮДИНА ПОСТУПОВО ВТРАЧАЄ НЕОБХІДНІСТЬ ОСОБИСТИХ КОНТАКТІВ. ПРО ЦЕ СВДІЧАТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕД МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ. А ВСЕ ЦЕ ВЕДЕ ДО ТОГО, ЩО У СВІТІ ПОЧИНАЄ ВЛАДАРЮВАТИ НЕ ПРАВДА, А ФЕЙКИ ІЗ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА.

Адмірал Артур Цебровський, який був ініціатором запровадження поняття мережево-центричної війни, у 1998 році говорив, що зсув платформи на мережу, який він застосовував у армії, вже відбувся в інформаційних технологіях. Він також зауважив: «Мережево-центрична війна дозволяє відійти від війни на знищення до швидкого і ефективного варіанта ведення військових дій, що характеризується новими концепціями швидкості управління та синхронізації. Знищення є аналогом традиційної економіки, що породжує знижене повернення інвестицій».

Відсутність орієнтації на знищення противника є відображенням загальної «гуманізації» військового конфлікту, коли у відповідь почали розробляти некінетичний інструментарій війни. Тим більш і війни стали економічними, фінансовими, культурними і... гібридними. Фізичні тіла противника перестали цікавити планувальників, які побачили свою нову ціль у розумі людини. Тому на сцену вийшли кольорові революції, що дозволяють змінювати політичні режими при мінімізації жертв.

Александр Бартош розділяє гібридні війни та кольорові революції: «Часові рамки гібридної війни розраховані на тривалий період (іноді десятиліття). Кольорова революція здійснюється у більш жорсткому часовому регламенті, планується і втілюється відповідно до логіки застосованих технологій і передбачає форми впливу згідно з окремо запланованим комплексом підричних заходів. Тому в системному полі вона не є елементом гібридної війни».

Кольорову революцію радше слід порівнювати з дією м'якої сили, застосування якої має позачасовий характер. Однак все одно вона прив'язана до політичних та економічних цілей. Росія з моделлю «руського мира» віддає пріоритет політичним інтересам. Звідси більша увага до поняття м'якої сили серед російських політологів. В процесі виникає не лише поняття когнітивної безпеки, але й безпеки лінгвістичної.

В цій самій сфері когнітивних трансформацій масової свідомості перебуває погляд на діяльність Владислава Суркова з боку Чеснакова, який останнім часом виступає в ролі коментатора Суркова, коли той не хоче або не може цього зробити: «Існують дві абсолютно різні стратегії.

СВІТ ВІДХОДИТЬ У ВІРТУАЛЬНІСТЬ. ОДНАК, НА ЖАЛЬ, ЦЯ ВІРТУАЛЬНІСТЬ, ЯК І ПЕРЕХОДИ ДО НЕЇ, ВІЯВИЛИСЯ ПОЗА КОНТРОЛЕМ ЛЮДСТВА. І БІЗНЕС-МОДЕЛІ ТВОРЦІВ НОВИХ СОЦІАЛЬНИХ ПЛАТФОРМ РАПТОМ ВІЯВЛЯЮТЬСЯ ТАКИМИ, ЩО СУПЕРЕЧАТЬ ІНТЕРЕСАМ ЛЮДСТВА.

Одна – повернутися до старих архетипів. Друга – припинити ламати архетипи. Команда Суркова і ті, хто поділяють їхні погляди, але не всередині бюрократичної системи, завжди пропонували другу стратегію: зрозуміти і прийняти архетипи нації, але включити їх при цьому у сучасне життя, забезпечивши безперервність політичного розвитку, оскільки такий підхід може забезпечити ненасильницьку модернізацію країни. Я думаю, що в цілому це вдалося – і, звичайно, роль Суркова у цьому величезна».

Соцмедіа стали сьогодні головним щастям для населення, оскільки внаслідок їх розвитку людина поступово втрачає необхідність особистих контактів. Про це свідчать дослідження серед молодого покоління. А все це веде до того, що у світі починає владарювати не правда, а фейки із соціальних медіа.

Віртуальний світ, вибудований медіа, стає для користувачів інформації реальним. Головне, що він відповідає очікуванням користувачів, а його реальність чи нереальність має вторинний характер. Як у радянські часи людина була в захопленні від життя американських мільйонерів з телесеріалів, так нині перед нею відкрився новий світ її фейсбучних друзів, які виставляють напоказ все найкраще, що вони бачать.

Соцмедіа нині зайняли позицію, що сильніша самої реальності. Колись так сприймалося кіно, яке й було справжньою реальністю, а справжня дійсність не відігравала жодної ролі, оскільки у нашій пам'яті зберігається еталон, а не відхилення від нього. До речі, цим можна пояснити і феномен «зірок», що зародився з появою кіно.

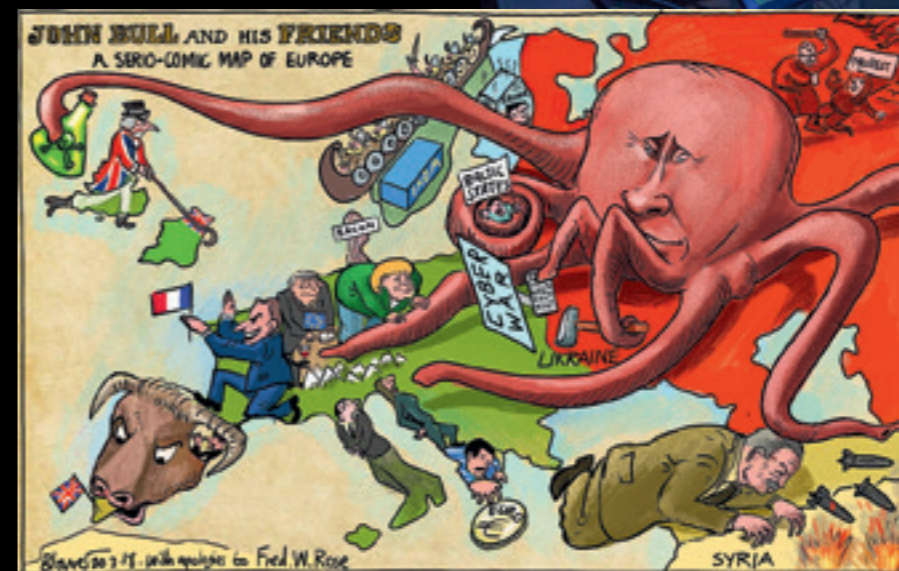
Аналізуючи кіно у своїй «Діалектиці просвітництва», про цей феномен писали Адорно і Горкгаймер: «Весь світ стає пропущеним через фільтр культуріндустрії. Добре відоме відчуття кіноглядача, що сприймає вулицю, на якій стоїть кінотеатр, як продовження щойно побаченого дійства саме тому, що останнє завжди орієнтоване на точне відтворення повсякденного сприйняття світу, стає дороговказом виробничого процесу. Чим більше щільним і суцільним виявляється здійснене його техніками подвоєння емпіричної пред-

метності, тим легше вдається нині утвердитися ілюзії, що зовнішній світ – лише безпосереднє продовження того, з яким знайомляться у кіно-театрі. З моменту блискавичного запровадження звукового кіно механічне примноження дійсності повністю обслуговує цей задум. Відповідно до цієї тенденції, реальному життю вже не дозволено у чомусь відрізнятись від звукового фільму».

Віртуальне завжди виявляється сильнішим за реальне, оскільки забирає в нього те, що матиме найбільший вплив. З цієї причини, наприклад, у структурі кольорових революцій завжди є роль «жертви», оскільки її наявність переводить протест на новий рівень, а тихі протести не можуть привести до зміни влади.

Всі релігії та ідеології активно використовували віртуальність. Вони завжди вражають людей до глибини душі своїми ритуалами і текстами. І це не комерційне використання віртуальності. У кіно і на телебаченні віртуальність використовується для заробляння грошей.

Однак зараз індустрія віртуальності має потужний інструментарій для привертання уваги і управління нею. Коли два мільйони мешканців планети Земля водять очима вслід за наказами, щоправда, м'якого порядку, що транслюються через Фейсбук, Гугл і Амазон. Трістан Херріс говорить: «Мені здається, що все ще немає чіткої ролі для технічної індустрії. Нам необхідно мати цілу групу, а не одну людину, цілу групу людей, котрі зможуть проаналізувати, як краще для людей, не для їхнього підключення. Це потребує залучення ресурсів, людей і філософів, антропологів, соціологів, які займатимуться визначенням того, як все це впливає на розум людей. І що це означає: впливати на розум людей позитивно чи етично?».

В іншій своїй праці він розбирає методи, якими технічна індустрія утримує нашу увагу. Він акцентує наступні типи таких ментальних «трюків»:

- ви контролюєте вибір лише тоді, коли ви контролюєте меню, що зрозуміло, оскільки ви не можете обрати те, чого немає в меню, до речі, таким чином можна вводити новий вибір для людей,
- переривчасті винагороди, що змінюються: людина дивиться у свій смартфон по 150 разів лише тому, що чекає на міні-винагороду; ігрові автомати, наприклад, заробляють у Штатах більше грошей, ніж бейсбол, кіно і тематичні парки, а люди отримують залежність у три-чотири рази швидше (за результатами

дослідження Шуль, автора книги «Залежність з дизайну», звичайні ігрові автомати дають 85% прибутку індустрії ігор),

- страх пропустити щось важливе,
- соціальне схвалення,
- соціальне повернення, коли я маю зробити щось у відповідь на зроблене мені,
- автоматичні наповнення, наприклад, стрічки новин, створені так, що вони автоматично поповнюються, позбавляючи вас можливості зупинитися і піти, однотипним чином; Нетфлікс вмикає наступне відео замість того, щоб дочекатися вашого раціонального рішення,
- переривання добре для бізнесу, оскільки ви приділите цьому повідомленню більше уваги, пакування як зв'язування їхніх причин з вашими, наприклад, коли виходячи з вашої причини, ви хочете побачити завтрашню подію у Фейсбукці, Фейсбук не дозволить вам цього зробити без відвідання його стрічки новин (його причина), щоб збільшити ваш час перебування у мережі Фейсбук,
- незручний вибір: бізнес намагається зробити більш легким той вибір, якого він очікує від вас, і ускладнити той, який вони не хочуть, щоб ви зробили,
- стратегія «нога у дверях».

Відбувається, як ми бачимо, певний технічний удар по цивілізації. Бізнес-інтереси творців технічних платформ змінюють звичні правила пове-

дінки людини. І виявилось, що людина легко підкорюється правилам, які є для неї непомітними. Крім того, як виявилось, такого роду речі взагалі не контрольовані державою.

В іншій своїй праці Трістан Херріс пропонує низку кардинальних кроків у відповідь. Наведемо частину його роздумів: «Як все це виправити? Ми повинні зробити три радикальні зміни щодо технологій і суспільства. По-перше, нам слід визнати, що нас можна переконати. Коли ви починаєте розуміти, що ваш розум можна змусити приймати незначні думки або невеликі часові блоки, котрі ви не обирали, чи не варто скористатися цим розумінням і захиститися від того, як це робиться? Мені здається, ми повинні поглянути на себе фундаментально інакше. Це майже як новий період історії людства, як Просвітництво, як власне Просвітництво, що нас можна переконати і має бути щось, що ми хочемо захистити. По-друге, нам потрібні нові моделі і системи підзвітності, як тільки світ все більше і більше піддаватиметься переконанням, оскільки він рухається саме у цьому напрямку, люди у кімнатах управління мають бути підзвітними і прозорими щодо того, чого ми хочемо. Єдина форма етичного переконання, що існує, полягає у тому, що цілі того, хто переконує, вирівнюються під цілі того, кого переконують. А це вимагає вирішення багатьох питань типу бізнес-моделі реклами. У якості останнього пункту він пропонує зайнятися новим дизайном таких систем.

Світ відходить у віртуальність. Однак, на жаль, ця віртуальність, як і переходи до неї, виявилась поза контролем людства. І бізнес-моделі творців нових соціальних платформ раптом виявляються такими, що суперечать інтересам людства. Техніки отримали в руки управління думками мільярдів людей, як до цього у минулі епохи ними так само управляли релігія та ідеологія. Виявилось, що масова поведінка не лише добре передбачена, як про це, наприклад, пише Пентленд, але і так само добре управляється.

Віртуальність завжди була і залишається полем для управління людською свідомістю. Всі революції ініціювалися віртуальністю, усі цілі, в першу чергу, віртуальні, всі друзі чи вороги мають суттєву віртуальну основу. Той, хто володіє віртуальністю, володіє світом. Холодна війна була яскравим прикладом цього, як і її наслідки. К

Георгій ПОЧЕПЦОВ

«КОХАЮ, ніби в перший раз»

Цей по-весняному привітний день для працівників відділу реєстрації шлюбу Деснянського району столиці був дещо незвичним. Не юністю овіяна пара, наслідуючи народний звичай, стала на весільний рушник, а 90-літній ветеран-прикордонник, підполковник у відставці Петро Павлович Салаява і його «половинка» Ольга Андріївна. Разом із рідними, друзями та близькими людьми вони святкували 70-ліття подружнього життя.

...За вікнами міської квартири, тьмяно освітленими вуличним ліхтарем, стояла прохолодна ніч. Увімкнувши настільну лампу, худорлява жінка з короткою зачіскою стомлено піднялася з м'якого крісла. Сон, а з ним і бажання відпочити, оминали її цієї пізньої пори. І господиня вкотре стала переставляти у кімнаті узорчаті вази з букетами квітів. Сьогодні серцю Ольги Андріївни, переповненому враженнями від радісних подій дня, усе ще хотілося продовження святкового настрою. Адже ніколи не думала вона, що настане день, коли вона з коханим чоловіком уже на схилі літ будуть відзначати не лише дні народження, а й 70-ліття подружнього життя. Подію, яку ще називають платиновим весіллям, або ж вдячним.

«Я дякую долі, що більше семи десятиліть тому зустріла на кордоні свого судженого» – згадую її щире жіноче зізнання перед запрошенням на їхнє з Петром свято. Як же багато довелося страждати їй до зустрічі зі своїм коханим.

...Надворі уже прокидався посивілий, ніби промоклий, березневий ранок 2018 року. А перед очима Ольги Андріївни, як на-

яву, постав інший – сонячний, гарячий, такий страшний для неї пам'ятний ранок 22 червня 1941 року.

Тоді першими під удар гітлерівських атак потрапили охоронці західних державних рубежів. Серед них була і третя застава Августовського загону Білоруського прикордонного округу, якою командував лейтенант Віктор Усов, уродженець міста Нікополь, що на Дніпропетровщині. Надійним помічником у нього був політрук – татарин лейтенант Шаріпов.

Коли перші вибухи ворожих снарядів підняли над заставою стовпи вогню і диму, лейтенант Усов, не гаючи часу, наказав своїй дружині політрука з дітьми негайно пробиратися вздовж каналу до комендатури. Для підмоги їм призначив когось із бійців. А застава уже відбивала першу атаку німців.

Навкруги все палало у вогні, безперервні вибухи снарядів, клуби чорного диму, довгі, безкінечні кулеметні черги й одинокі постріли – усе нагадувало жінкам справжнє пекло.

**ЙОГО РОКИ ПОСІЯЛИ
ЗЕРНА ДОБРА НЕ
ЛИШЕ ДЛЯ СВОЇХ ДВОХ
ДОНЬОК, П'ЯТЬОХ
ОНУКІВ І ЧОТИРЬОХ
ПРАВНУКІВ, А Й ДЛЯ
УСИХ, ХТО У СВОЇХ
ДУХОВНО БАГАТИХ
ДНЯХ ПРОДОВЖУЄ
СПРАВУ СТАРШИХ
СПІВВІТЧИЗНИКІВ.**

Залишаючи заставу, вони по дорозі розгубились і десятирічна донька Шаріпова Оля залишилася наодинці з бійцем. Поряд ані дружини начальника застави, ні мами з чотирирічним братиком уже не було. Неподалік дорогою сунули ворожі танки, на вибоїнах колихалися мотоцикли із солдатами в чужих незвичних касках.

З боку застави не чулося жодного пострілу. Над її розташуванням повисли хмари чорного диму. Оля з прикордонником заховалася в житньому полі. Щоб не розплакатися, дівчина мовчки ковтала гіркі сльози дитячого відчаю: «Де мама, де братик. Вона ж так боїться...».

– Ти кого-небудь із місцевих знаєш? – запитав її боєць.

– Знаю тьотю і вуйка, у яких ми купували молоко. Їхня хата на околиці села.

– Що вони за люди?

– Мама казала, що соцький добрий...

Прикордонник наказав Олі непомітно пробиратися до хати поляка, а сам він буде шукати своїх. «Нашої застави вже не існує» – гірко промовив він.

У бездітній сім'ї сільського старости доньку політрука застави сприйняли як уже знайому, привітно, але насторожено. Після недовгого перешіптвання між собою, запросили дівчину до вечері й сказали, що ночувати вона має у них.

Наступного дня зранку німці відправили групу селян на чолі з їхнім солтисом закопувати на заставі загиблих у бою прикордонників.

«Може там, повернувшись назад, залишилася і є живими мама з братиком» – обнадіялася Оля і стала просити вуйка взяти її із собою. Той відмовився. Проте згодом поступився умовлянням дівчинки.

Страшною пустою і згарищем зустріла її застава. Німець показав солтису траншею, куди треба зносити тіла загиблих. Оля зазирнула в неї і враз побачила дороге для неї обличчя – любого татуса. Він ніби присів відпочивати після бою, схилившись головою до бруствера. На сірому обличчі запеклась темна цівка крові.

– Татусю! – ніби занімілий крик дитячої душі вирвалося з її тремтячих губ.

– Мільч – мовчи! – тої ж миті різко за її спиною прозвучав польською мовою голос соцького. Він став лопатою швидко засипати тіло загиблого політрука.

Увечері його дружина повідомила, що вони з чоловіком вирішили: Оля має жити у них. З цього часу донька офіцера-прикордонника стала членом польської сім'ї із білоруського прикордоння. Згодом вона отримала і їхнє прізвище – Августинівич.

...Минав третій рік ворожого окупації Білорусії, у західних районах якої проживало переважно польське населення. У прикордонному селі Вулька панував новий порядок, проте його староста, як і раніше залишався на своїй посаді. А місцеві уже звикли до того, що на далеко не бідному, але бездітному обійсті солтиса відтепер господарювали його дружина, яка ніби помолодшала на декілька літ, і тендітна дівчина-підліток, що прибула до них, з якимось невимовним смутком в очах.

Донька лейтенанта Шаріпова усе ще чекала маму з братиком. «Де вони можуть бути, куди поділися. А може їх німці захопили того страшного ранку, коли усе вибухало і горіло навкруги?» – болуче рвали її дитячу душу тривожні думки.

Пізніше вона дізнається, як мама, котра була уже при надії, ледве не на колінах благала, старшого останньої вантажівки для евакуації сімей офіцерів хоч трохи почекати її доньку.

– Оля знає, куди мала бігти із застави, вона ось-ось має з'явитися, – запевняла жінка.

У кузові «полуторки», де містилися жінки з переляканими дітьми, зависла мовчазна, тривожна тиша.

Старшина нетерпляче глянув на годинник: «Все, більше чекати не можу». Кивнув головою у бік вантажівки: «Ризикувати ними я не маю права».

Він підхопив хлопчика, подав його комусь на протягнуті руки і майже силоміць підсадив у кузов вкрай розгублену дружину лейтенанта Шаріпова.

Машина з евакуйованими рвонула вперед, оминаючи центральні дороги. За сльозами материнського відчаю Клавдія Федорівна не помічала ні ворожих бомбардувальників у

безмежжі синього неба, ні близького гуркоту колони німецьких танків.

Їй вдалося не потрапити в оточення й добратися до своїх родичів у Брянськ. У них і жила у нестерпному очікуванні, коли наші війська, звільняючи від ворога рідну землю, вийдуть на державний кордон. Вона одразу ж має повернутися на їхню заставу, дізнатися про свого чоловіка і загублену доньку.

Назавжди незабутнім, щасливим став для Олі день, коли за три з половиною роки вона вперше почула на обійсті Августинівичів рідну мову. Чомусь злякавшись, тихо відчинила хатні двері: «Хто це може бути?». Не встигла ще й розглянути чужу жінку, як миттю потрапила в її гарячі обійми. «Доню, ріднесенька моя...» – шепотіла вона їй, як це може тільки мати, – ніжно притискала до себе розгублену юнку.

Разом вони побували на місці колишньої застави, схиливши голови стояли над траншеєю, де наспіх були присипані землею загиблі прикордонники. І серед них найдорожча їм людина – коханий чоловік і любий татусь.

...Спливуть у вічність роки. Вдячні нащадки переходять до братської могили захисників кордону. Пізніше Президією Верховної Ради СРСР лейтенанту Віктору Усову, уродженцю Дніпропетровщини, по смертю буде присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу. Застава, де він загинув, носитиме його ім'я і

впише славні сторінки в літопис тодішнього Західного прикордонного округу. Очолоювана офіцерами – батьком, а згодом і його сином Закурдаєвими, вона двадцять років поспіль буде підтверджувати високе звання відмінного підрозділу. Першому з них наказом очільника Прикордонних військ СРСР буде на одну ступінь вище штатного розпису присвоєно військове звання підполковник. А в місті Грозне з'явиться вулиця імені прикордонника політрука Шаріпова.

Як тільки не просили Клавдію Федорівну солтис з дружиною залишити їм названу доньку, що стала для них найбільшою радістю на схилі літ, вона уже не могла розлучитися з нею. Поїхала до своїх батьків, в Україну. Проте за три роки, вкотре отримавши запрошення від польських родичів Олі, змушена була із напівголодної Дніпропетровщини разом із дітьми повернутися до місць, де загинув її чоловік та батько лейтенанта Шаріпова.

Тут, на державному кордоні, уже несло службу нове покоління його охоронців.

...Одного дня на обійсті солтиса з'явився молоденький, стрункий, русявий офіцер у зеленому кашкеті.

– Лейтенант Салаява, – представився він. – Як заступник начальника застави, згідно зі своїми службовими обов'язками, маю познайомитися із місцевим населенням.

Він потиснув руку господареві, глянув на дівчину і ледве не розгубився. Розмовляв із чоловіком, а бачив лише юне, вродливе обличчя і враз, як заворожений, подумав: «Яка ж вона гарна!». Зустрівшись поглядами, лейтенант і дівчина зніяковіли, опустивши очі. З цих пір випускник прикордонного училища офіцер Петро Салаява усе частіше навідувався до «місцевого населення», аби лише побачитися зі своїм коханням.

Оля відповідала йому взаємністю. Мати, про це дізнавшись, сказала: «Тож так віщує доля – стати дружиною саме прикордонника. А материнське серце мені підказує: ти будеш з ним щасливою».

Відзначили скромне, як велося у ті скрутні повоєнні часи, весілля. На другий день юна дружина Ольга Салаява зі своїм посагом, двома подушками і периною, на візкові переїхала до чоловіка. І все більше закохувалася у колишнього фронтовика.

На війну він, помічник машиніста паровоза, не дочекавшись призовного віку, пішов добровольцем. Воював, за спину старших не ховаючись. Разом з побратимами звільняв від ворога Україну, Білорусію, штурмував гітлерівську твердиню – цитадель Кенігсберг.

Звідси після розмови з прибулим у полк «цариці полів» майором у зеленому кашкеті відбув до військового прикордонного училища. Після навчання, з двома офіцерськими зірочками на погонах військового кітеля, двадцятидворічний Салаява прибув служити на заставу, де першого дня війни з німцями загинув батько коханої Олі – лейтенант Шаріпов...

Швидко й непомітно, як осінні листя з дерев, злітали у минуле роки служби офіцера Петра Салаяви. Західну ділянку тодішнього Західного прикордонного округу він уже знав як працюючий господар своє обійстя. Бували не лише дні радості, а й розлуки. Проте завжди знаходив моральну підтримку у своєму надійному тилу – дружині Ользі.

Із тридцяти чотирьох років військової служби колишнього фронтовика Петра Салая-

**СЬОГОДНІ СЕРЦЮ ОЛЬГИ
АНДРІЙВНИ, ПЕРЕПОВНЕНОМУ
ВРАЖЕННЯМИ ВІД РАДІСНИХ
ПОДІЙ ДНЯ, УСЕ ЩЕ ХОТІЛОСЯ
ПРОДОВЖЕННЯ СВЯТКОВОГО
НАСТРОЮ. АДЖЕ НІКОЛИ
НЕ ДУМАЛА ВОНА, ЩО
НАСТАНЕ ДЕНЬ, КОЛИ ВОНА
З КОХАНИМ ЧОЛОВІКОМ
УЖЕ НА СХИЛІ ЛІТ БУДУТЬ
ВІДЗНАЧАТИ НЕ ЛИШЕ ДНІ
НАРОДЖЕННЯ, А Й 70-ЛІТТЯ
ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ.**

ви останні було віддано вихованню особового складу Окремого контрольно-пропускного пункту «Київ», а потім – зразковому виконанню покладених на нього обов'язків в Управлінні тодішнього Західного прикордонного округу. Тож так по-щирому тепло й вітали 92-річного підполковника у відставці Петра Павловича Салаяву із дружиною Ольгою Андріївною з нагоди 70-річчя їхнього подружнього життя.

Його роки посяли зерна добра не лише для своїх двох доньок, п'ятох онуків і чотирьох правнуків, а й для усіх, хто у своїх духовно багатих днях продовжує справу старших співвітчизників. З теплими, щирими усмішками вручаючи подружжю квіти та подарунки, про це говорили донька Лілія, генерал-лейтенант у відставці Володимир Стус, представники ОКПП «Київ», Держприкордонслужби, голова Деснянської районної ветеранської організації прикордонників, організатор знакового весілля полковник у відставці Микола Морозов та інші гості.

...Сірий, попелястий світанок зазирнув у вікно квартири сім'ї Салаяви. На кухні побачив двох людей – помітно похилого віку. Вони спокійно пили чай.

– Ти про що, Олю, задумалася? – порушив тишу чоловік.

Жінка глянула на свого дев'яностодвохлітнього долею її судженого Петра Павловича, ще напівсонного. І як це бувало не раз, подумки зізналася: «Господи, як же я тебе кохано, і все ніби вперше...». Не сказала, бо несподівано відчула, як із її серця відгукулися, зазвучали вітальні слова: «Многая літа, многая літа», що вчора співали для неї з Петром артисти академічного ансамблю пісні і танцю Держприкордонслужби.

Прислухавшись, ніби наяву, до хвилюючої мелодії, Ольга Андріївна не одразу звернула увагу, як перші промені весняного сонця вже почали господарювати у квартирі, радіючи з мешканцями новому дню їхнього життя. К

Василь КЛИМЕНКО,
ЗАСЛУЖЕНИЙ ЖУРНАЛІСТ УКРАЇНИ

ГОЛОВНА РОЛЬ

БОРИСЛАВА БРОНДУКОВА

Нещодавно у столичному Будинку актора відбувся вечір пам'яті з нагоди 80-річчя з дня народження народного артиста України Борислава Брондукова. Він знявся у понад ста тридцяти фільмах, довівши, що маленьких ролей не буває. У більшості кінокартин актор з'являвся на екранах лише на декілька хвилин, і цього йому вистачало, аби стати головним героєм епізоду.

У просторому фойє – виставка світлин, на яких Борислав Брондуков в образах, зіграних у кінострічках різних часів. На сцені – портрет актора, багато квітів і запалені свічки, а зала переповнена шанувальниками, які прийшли віддати данину поваги і світлої пам'яті майстру. Тут зібралися родина Брондукова – дружина, сини зі своїми сім'ями, друзі. Тут зібрані родина Брондукова – дружина, сини зі своїми сім'ями, друзі, однокурсники, поети, композитори, а також шанувальники його творчості.

– Людська гідність, унікальний талант, неперевершене перевтілення в образи, які зіграв Борислав Брондуков, назавжди полонили глядача, – сказала друг сім'ї, натхненниця і ведуча вечора народна артистка України Євгенія Басалаєва. – Актори не вмирають, а живуть допоки пам'ятають їх та їхні твори. Брондукова називають майстром епізоду, але ми знаємо, що для великих акторів не буває маленьких ролей. Все його життя – на екрані. Сьогодні ми згадуємо і вшановуємо вельетна нашого кінематографа. Яким він був? Мабуть, найкраще розповість про Борислава дружина Катерина, яка пройшла разом із чоловіком драматичний шлях його життя.

ДОЛЕНОСНА ЗУСТРІЧ

– Недавно мені зателефонувала Марічка Миколайчук, дружина однокурсника Борислава – Івана Миколайчука – і сказала: «Катерино, яка ти щаслива, що в тебе був такий чоловік!» – почала свою хвилюючу розповідь Катерина Петрівна – вдова Брондукова. «Твоя правда» – відпові-

ла я. – Моє життя з ним було наповнене гарними подіями, незабутніми зустрічами та дружбою з талановитими людьми, а ще – цікавим змістом сімейного буття. Ми познайомилися з ним в аеропорту «Жуляни». Я поїхала туди з подругою Людмилою Борисовою, яка мала взяти інтерв'ю у Івана Миколайчука. Він збирався летіти в Чернівці, а Брондуков проводжав його. Вже з перших хвилин знайомства з Бориславом я відчула його приязнь. Розповіла про свої плани на майбутнє і він сказав мені: «Я підготую тебе до вступу в театральний інститут». Ось так все і закрутилося. Трохи згодом зізнався: «Я закохався в тебе з першого погляду».

Однак дівчина передусім мріяла стати актрисою і про сім'ю ще не задумувалася. Та все ж бентежне і серйозне почуття Брондукова підкорило її серце. Він називав її ніжно Ластівкою. Катя вступила на акторське відділення, а за рік відгуляли скромне весілля. Відтак випадкова зустріч зробила обох щасливими.

Катерина знялася в декількох фільмах і змирилася з волею чоловіка: «Він хотів, щоб я була матір'ю його дітей». Тому довелося залишити кар'єру актриси. Були в їхній сім'ї труднощі, але Борислав показав себе справжнім чоловіком – він піклувався і дбав про родину. А коли сім'ї виділили квартиру в центрі Києва, він як справжній будівельник довів її до ладу, а також власноруч зробив кухню і шафу-купе. У скрутні часи навіть сам лагодив взуття та обшивав синів.

У їхній родині панувала атмосфера доброзичливості, гумор перемагав непорозуміння, всі були гостинними й привітними.

«ВІН СТАНЕ ЗНАМЕНИТИМ АРТИСТОМ!»

У школі Боря навчався добре, тому й був лідером серед однолітків. Очевидно, талант актора він мав від народження. Адже ще першокласником Борислав збирав групу хлопців із села Дубова на Київщині, де народився, і вони після перегляду фільмів відтворювали епізоди, що їм подобалися. Школу закінчив успішно, склав іспити в автодорожній інституті, але за конкурсом не пройшов. Проте із цими оцінками брали в будь-який технікум, тож Борислав обрав гірничо-будівельний. По закінченні залишився в Києві і працював у ремонтно-будівельному тресті Печерського району, а потім на заводі «Арсенал».

Брондуков дуже любив художню самодіяльність. Він співав, танцював, грав у народному театрі. Саме це захоплення та внутрішній духовний потяг до імпровізації привели Борислава до театрального інституту імені І. Карпенка-Карого. У приймальній комісії йому відповіли: «З такою зовнішністю, як у вас, виконробом працювати потрібно, а не в театральний проситися». Брондуков образився й хотів було піти, але тут у кабінет зайшов ректор вишу Микола Задніпровський. «Ви чого його женете?! Він знаменитим артистом стане! Я бачив, як він у заводському народному театрі грає. Ану ж бо беріть у нього документи!».

ДО ВЕРШИН

Так 1961 року Борислав став студентом кінофакультету знаменитого набору Віктора Івченка, де навчалися Іван Миколайчук, Раїса Недашківська, Валерій Бесараб – згодом видатні актори. 1966 року Брондуков промайнував у фільмі Леоніда Осики «Хто повернеться – долюбить». Ще один епізод – у фільмі «Гадюка» свого педагога Віктора Івченка. Саме тоді актор залишає театр російської драми ім. Лесі Українки, де працював після закінчення інституту, і поринає у світ кіно.

У фільмі «Буря» Анатолія Буковського за романом Андрія Головка в нього вже не епізод, а головна роль персонажа одного з куркульської компанії на прізвище Гнида. У цьому фільмі, як і в грі актора, не було пародійності.

БРОНДУКОВ Борислав Миколайович

- ▶ Народився 1 березня 1938 року в селі Дубова Поліського району Київської області.
- ▶ Закінчив гірничо-будівельний технікум. Працював виконробом на будівництві, на заводі «Арсенал».
- ▶ У 23 роки вступив до Київського театрального інституту імені І. Карпенка-Карого.
- ▶ Після закінчення працював у Національному академічному театрі російської драми імені Лесі Українки. Актор Національної кіностудії імені Олександра Довженка.
- ▶ Знявся у понад 130 фільмах, в тому числі у стрічках «Афоня», «Осінній марафон», «Пригоди Шерлока Холмса і доктора Ватсона», «На вас чекає громадянка Никанорова», «Будь здоровим і прощай», «Небезпечні гастролі», «Зелений фургон», «Ми з джазу», «Гараж».
- ▶ У шлюбі з Катериною Дяченко виховав двох синів – Богдана і Костянтина.
- ▶ Помер 10 березня 2004 року. Похований на Байковому кладовищі у Києві.

ВИЗНАННЯ І НАГОРОДИ:

- ▶ Заслужений артист Української РСР (1973).
- ▶ Народний артист Української РСР (1988).
- ▶ Перший лауреат Державної премії України ім. Олександра Довженка (1995).
- ▶ Диплом III Всесоюзного кінофестивалю за роль у фільмі «Камінний хрест» (Ленінград, 1968).
- ▶ Лауреат XIX Всесоюзного кінофестивалю – за найкращу чоловічу роль (Вільнюс, 1981).

Мабуть, перший фільм, по якому можна було запам'ятати Брондукова, – це був «Вій», де він вдало зіграв бурсака. Свій акторський талант Борислав продемонстрував у фільмі Леоніда Осики «Камінний хрест». Він виконав роль злодія, що забрався в бідну хату старого селянина. Його спіймали, судили на людях, а пограбований хазяїн убив бідолашу. Після цього фільму стало зрозумілим, що Брондуков може не лише смішити, а й викликати трепет і благородне співчуття. Вражала безмірність трагедії, вираженої скупими засобами без слів, без фізичного напруження, одною лише приреченістю в очах актора. Саме за цю роль 1968 року він отримав диплом III Всесоюзного кінофестивалю у Ленінграді.

У фільмі «Комісари» Борислав Миколайович зіграв головного героя. Його майбутня дружина Катерина – медсестра, в яку закоханий герой Брондукова. Він – людина, яка скаче попереду всіх, і хоча не вмів триматися в сідлі, віддав свою шкірянку дублерам і в атаку мчався сам, здіймаючи пил, за яким не видно було знімальної групи. Ось такою була самовіддача актора!

ВСЕНАРОДНА ЛЮБОВ

Розквіт творчості Брондукова припав на 70-ті роки. У цей період почалися ролі військових – поручик у фільмі «Крок з даху». У фільмі «Я служу на кордоні», граючи майора Гребньова та ще одного майора Карпова у фільмі «Справа для справжніх чоловіків», актор проявив уміння повно і всебічно зобразити характер пересічної людини. Від майора Гребньова починається загальносоюзна кар'єра Брондукова. Актор знімався безперервно, за тиждень бувало кілька авіаперельотів – міг побувати на трьох кіностудіях, адже знімався, крім студії О. Довженка, на «Мосфільмі», «Ленфільмі», «Вірменфільмі» та «Білорусьфільмі». То була вершина його творчої активності.

ЗБИГАЮТЬ РОКИ, ТА ЗРОСТАЄ ІНТЕРЕС ДО ПОСТАТІ БРОНДУКОВА. ПРОТЕ ГОЛОВНЕ – ЗВОРУШЛИВИЙ КОМІК ІЗ СУМНИМИ ОЧИМА, КОТРИЙ ДІЯВ НА ГЛЯДАЧІВ ІЗ ЧАРІВНОЮ СИЛОЮ, – ДОНІНІ ЖИВЕ В ЙОГО ЕКРАННИХ ГЕРОЯХ. ПУБЛІКА ЛЮБИТЬ ЙОГО І СЬОГОДНІ, АДЖЕ ВІН НЕСЕ ЛЮДЯМ ДОБРО І ВІРУ В СЕБЕ.

Фільм «Афоня» став знаковим для актора. Це був впевнений крок у комедію. Йому довелося зіграти понад 30 ролей у кіно, перш ніж вимовити фразу: «Гони рубль, відповідальник!», що зробила його знаменитим у комедії Георгія Данелії «Афоня».

Сценарист Олександр Бородянський вмовив Данелію запросити Борислава на епізодичну роль алкаша Федула, що мала лише одну репліку. Однак все змінилося після проб. Данелія був у захваті від актора! Весь день вони обговорювали образ, і роль сама собою розрослася до декількох комічних сцен.

«У костюмі і гримі Боря був настільки органічним, що коли під час зйомок у ресторані він вийшов на вулицю покурити, швейцар не хотів пускати його назад. Брондуков пояснював, що він актор, що без нього зйомки зірвуться... Швейцар не вірив, пригрозив, що викличе міліцію. Може і викликав би, але тут на вулицю висунулася моя помічниця. «Борислав Миколайович, ви тут?!» – зраділа вона. – «А там паніка: куди актор подівся?!». «Невже він і справді артист? Треба ж!» – дивувався швейцар. А пізніше, коли знімали «Сльози капали», в готелі я у себе в номері раптом почув, що хтось у ресторані співає французькі пісні. Я спустився. Була пізня осінь, народу в ресторані небагато... На сцені з мікрофоном у руці Брондуков співав пісню з репертуару Іва Монтана. І це був вже не алкаш Федул, а елегантний, пластичний і чарівний французький шансоньє. Шкода, що ця грань його таланту так і залишилася нерозкритою» – згадував пізніше Георгій Данелія.

Артист зіграв багатьох персонажів у помітних картинах різних жанрів. Спочатку – низку епізодичних ролей у таких відомих фільмах як «Небезпечні гостролі», «Якщо є вітрила», «Крок з даху». Однак уперше був відзначений публікою в комедії Віталія Мельникова «Здрастуй і прощай». Поступово, картина за картиною, Борислав Брондуков завойовував серця глядачів, а водночас – визнання режисерів.

БІЛЬ І СЛАВА

– Борислав дуже любив свою роботу і був неймовірно відданий професії, – зазначає Катерина Петрівна. – Він жив її клопотами, самовіддано перевтілювався в образи героїв, яких доводилося грати. В нього була гарна драматургія. За це його любили режисери. Саме для нього писали сценарії.

Зокрема, кінорежисер Віктор Мережко спеціально для Борислава написав сценарій фільму «На вас чекає громадянка Ніканорова». І він, артист-комік, дуже переконливо й успішно виконав головну роль – коханого. Як зазначали колеги, сцена його освідчення з героїнею, яку зіграла Наталя Гундарева, є однією з краших в кіно. Він відмовлявся від головних ролей, які йому не подобалися і умів з будь-якого епізоду зробити «цукерку».

Більшість глядачів пам'ятає його потішним ковбоєм у фільмі «Людина Бульвару Капуцинів», народним героєм у «Зеленому фургоні», знімався Брондуков також і в Ельдара Рязанова у фільмах «Про бідного гусара замовте слово», «Жорстокий романс». Помітною була і роль невдахи-нареченого у «Гаражі». Талант актора виявився й у фільмах «Дивись в обидва», «Раз на раз не доводиться».

Нешастя почалося в сім'ї 1984 року, коли у Брондукова стався перший інсульт. Проте стараннями лікарів і дружини він досить швидко одужав і повернувся у професію. 1993 року стався вже другий інсульт. Актор знайшов у собі сили піднятися, але з роботою ставало все гірше. Борислав був незатребуваним у режисерів, а його сім'я залишилася без засобів до існування.

Востаннє Брондуков з'явився на екрані 1997 року в картині «Хіппіада, або Материк кохання», після чого стався третій інсульт. Лікарі прогно-

зували, що актор не виживе, але Брондуков за три дні вийшов з коми, хоча і залишився нерухомим. Дружина оточила хворого чоловіка турботою і любов'ю. Розмовляти він міг лише очима. Грошей в сім'ї не стало зовсім, і щоб звести кінці з кінцями Брондуковим довелося виїхати в затишний родинний будинок Катерини в селі Биківня поблизу столиці, а квартиру в Києві здати в оренду. Виручені кошти йшли на ліки для Борислава Михайловича. Заради того, аби допомогти чоловіку, Катерина Петрівна взялася за ремесло, яким оволоділа ще у молодості: вона шила костюми для артистів. Це в неї виходило дуже гарно. Вона і донині майстерно займається дизайном і пошивом одягу, адже творча людина – талановита у всьому!

У цей важкий період дружина стала для Борислава Брондукова справжнім янголом-охоронцем. Доглядала його після трьох інсультів,

ВСІ, ХТО ЗНАВ БОРИСЛАВА БРОНДУКОВА, ГОВОРИЛИ ПРО ЯСКРАВУ ОСОБИСТІТЬ АКТОРА, ПРО ДОБРУ, МУДРУ Й СИЛЬНУ ЛЮДИНУ. ВІН НІБИ ВОЛОДІВ ЯКОЮСЬ МАГІЄЮ, БУВ ДУШЕЮ ТОВАРИСТВА ТА ЧУДОВИМ ОПОВІДАЧЕМ. ЙОГО ЖАРТИ З'ЯВЛЯЛИСЯ СПОНТАННО ЯК РЕПЛІКИ. ПРОТЕ ЦЕ БУЛО ТАК, ЩО ОТОЧУЮЧІ ОДРАЗУ ВИБУХАЛИ СМІХОМ.

сама робила уколи, стежила, щоб по годинах приймав ліки. Водила його, а то й носила гуляти у сад.

10 березня 2004 року Борислав Брондуков пішов з життя. Йому було 66 років.

МАГІЧНА СИЛА ТАЛАНТУ

– Великий артист – це не просто роль, це – образ, постать, – наголосив на вечорі пам'яті народний артист України, заступник голови Національної спілки кінематографістів Сергій Тримбач. – Борислав Брондуков – людина надзвичайної чарівності, всенародної любові й пошани. У кінофільмі «Камінний хрест» він мовчить, але там така сила таланту, що пробиває будь-яку душу. Борислав сьогодні живе у ролі поза екраном та у пам'яті народній. Торкаючись душею до його образу, ми стаємо вищими.

Народна артистка України Раїса Недашківська, однокурсниця Брондукова, зазначила, що Борислав був феноменальним, унікальним, приголомшливо багатограним і талановитим актором не лише на знімальному майданчику, а й у житті. Він мав добру, ніжну й чуттєву душу. Ми пам'ятаємо його з любов'ю.

– Із Брондуковим я працював у шести фільмах, – поділився спогадами народний артист України, композитор Володимир Губа. – Він так органічно перевтілювався в образи, що його називали українським Чарлі Чапліном. А ще Борислав мав талант бути добрим і вірним другом. Це були прекрасні роки творчості, а його робота – героїчній духовний подвиг.

Однокурсник Брондукова – кінорежисер Аркадій Микунський тепло й широко згадував спільні студентські роки, гостре слово, любов до книги борця за справедливість – Борислава. Ролі, які він зіграв, забути неможливо. Він був великодушним, товариським, завжди готовим прийти на допомогу.

Всі, хто знав Борислава Брондукова, говорили про яскраву особистість актора, про добру, мудру й сильну людину. Він ніби володів якоюсь магією, був душею товариства та чудовим оповідачем. Його жарти з'являлися спонтанно як репліки. Проте це було так, що оточуючі одразу вибухали сміхом. І нині його вислови у фільмах стали «крилатими».

«ТРИНАДЦЯТЬ СПОВІДЕЙ»

Борислав Брондуков був не лише талановитим актором, а й мав дар поетичного слова. Його життя – підтвердження для всіх, хто сумнівається, що справжня любов – самовіддана і глибока – існує. Свідчення цього – щирі, ніжні й ліричні поетичні мініатюри – бентежні освідчення у коханні дружині Катерині у книзі Борислава Брондукова «Тринадцять сповідей», яку видала вже після його смерті Катерина Петрівна.

*Людам сняться сині гори,
Мені ж – твої очі.
Людам хочеться багато,
Мені ж – тебе доста.*

*Ти для мене та стежина,
Що веде у рай далекий,
Тож давай поділим разом
Горе й щастя, як лелеки.*

Скільки чарівності, душевності й закоханості у цих рядках!

Я дивлюсь на миловидне, вродливе обличчя Катерини Петрівни і бачу в ній взірць справжньої української жінки-берегині. Мене вражає і захоплює її самопожертва, жіноча харизма, інтелігентність, оптимізм, сила волі й висока духовність. Вона гідно пройшла тернистий життєвий шлях. Переживши втрату коханого чоловіка, не зламалася, а й надалі опікується своєю дружною родиною, що є сенсом її життя. Сьогодні вона щаслива у своїх дітях і внуках.

Вирости діти Брондукова – Костянтин і Богдан, відбулися в житті та професії. Батько привчав їх з дитинства до праці і пишався синами. А його мистецькі таланти успадкували внуки – Зоя та Іларіон – учні Київської дитячої музичної школи № 28. Цього вечора вони віртуозно в чотири руки виконали прелюдію Володимира Дашкевича до кінофільму «Пригоди Шерлока Холмса і доктора Ватсона», в якому їхній знаменитий дідусь Борислав Михайлович талановито зіграв роль поліцейського інспектора Лестрейда. А ще декламували вірші Василя Симоненка та Ліни Костенко. Катерина Петрівна дуже радіє музичним успіхам онуків. Вона переконана: музична школа розширює дитячий світогляд, збагачує духовно, вони по-іншому дивляться на життя.

Збігають роки, та зростає інтерес до постаті Брондукова. Проте головне – зворушливий комік із сумними очима, котрий діяв на глядачів із чарівною силою, – донині живе в його екранних героях. Публіка любить його і сьогодні, адже він несе людям добро і віру в себе. Цього весняного вечора було відчуття, що Борис Брондуков тут, у цій залі, разом з нами – звучав голос актора з притаманним йому гумором, а на екрані демонстрували уривки з фільмів за його участю, які нині є класикою українського кінематографа.

На вечорі пам'яті панувала тепла сімейна атмосфера. Всіх присутніх об'єднали світлі спогади, шана і любов до популярного кіноактора. Було цікаво, дотепно бентежно і, звичайно, журливо... **К**

СВІТЛАНА ДЕЙЧУК

КОРДОН

Журнал «Кордон»

ua_border_service

